

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Івано-Франківський інститут менеджменту
Кафедра обліку та фінансів

Ефективність діяльності митних органів України та країн Європейського Союзу

Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр»

Студент гр. ФМОзмі – 51
Приймачук О.А. _____

Науковий керівник:
д.е.н., професор Алексеєнко Л.М.
_____

Івано-Франківськ – 2013

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

- 1.1. Мета і завдання діяльності митних органів та їх функції
  - 1.2. Державне регулювання діяльності митних органів України та їх правовий статус
  - 1.3. Форми діяльності митних органів України та країн Європейського Союзу
- Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

- 2.1. Аналітичний огляд експортно-імпортних операцій як результату діяльності митних органів України
  - 2.2. Оцінка ефективності діяльності митних органів України
  - 2.3. Особливості діяльності митних органів країн Європейського Союзу
- Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

- 3.1. Адаптація митного законодавства України в контексті Європейської інтеграції
  - 3.2. Шляхи вдосконалення організаційно-правового забезпечення діяльності митних органів України
  - 3.3. Розробка заходів щодо підвищення ефективності інформаційної системи митних органів України
- Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає у важливості гармонізації діяльності митних органів України з вимогами митних регламентів Євросоюзу та інших країн при створенні електронних інформаційних систем, які будуть функціонально сумісні з аналогічними системами різних країн, доступні, керовані, безпечні, об'єднані та контрольовані.

Митна служба України є загальнодержавною системою, яка складається з митних органів та спеціалізованих митних установ і організацій. Очолює митну службу Державна митна служба України, яка є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі митної справи і яка була створена з метою вдосконалення організаційної структури митної системи, посилення митного контролю, боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, зміцнення виконавської дисципліни співробітників митної системи. Державна митна служба України є невід'ємною складовою органів державної влади України для забезпечення стану економічної та політичної стабільності країни. Сучасні соціальні, економічні, політичні зміни, які відбуваються в державі, відображаються в діяльності органів державної влади, в тому числі й митних, впливають на їх реформування та модернізацію. Вступ України до СОТ сприяв позитивним передумовам для соціально-економічного розвитку держави, покликаний забезпечити лібералізацію міжнародної торгівлі, поступове скасування митних і торговельних обмежень та послідовне проведення справедливої торговельної політики. У цьому аспекті важливим та актуальним є дослідження завдань та принципів діяльності митних органів у сучасних умовах та їх відповідність міжнародним стандартам, внесення пропозицій щодо удосконалення законодавства, яке регулює діяльність митних органів.

Окремі аспекти діяльності митних органів та спеціалізованих митних установ уже стали предметом дослідження в наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, серед яких варто відзначити В.Б. Авер'янова,

О.М. Бандурку, Д.М. Бахраха, Ю.П. Битяка, С. Васильєва, Є.В. Додіна, С.В. Ківалова, К. Колпакова, О.Т. Корнійчука, В.П. Науменка, А.П. Павлова, П.В. Пашка, К.К. Сандровського, О.Л. Соколенка, С.С. Терещенка тощо.

Діяльність митних органів та спеціалізованих митних установ регулюється Конституцією України, Митним кодексом України, законами України «Про державну службу», «Про Дисциплінарний статут митної служби України», Указами Президента України «Про Державну митну службу України», наказом Державної митної служби України «Про затвердження Регламенту Державної митної служби України» тощо.

Метою дипломної роботи є аналіз існуючого рівня діяльності митних органів та розробка пропозицій по удосконаленню рівня організаційної та правової діяльності митних органів в рамках концепції розробки системи «Електронна митниця» в Україні.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- визначити мету та завдання діяльності митних органів України;
- дослідити особливості державного управління митними органами України та їх правового статусу;
- розкрити форми діяльності митних органів України та країн Європейського Союзу;
- здійснити оцінку ефективності діяльності митних органів України;
- запропонувати напрямки підвищення рівня організаційної та правової діяльності митних органів в рамках концепції впровадження системи «Електронна митниця» в Україні.

Об'єкт дослідження дипломної роботи – діяльність митних органів України та країн Європейського Союзу.

Предметом дослідження дипломної роботи є система організаційної та правової діяльності митних органів України.

Методи в дослідження. Основу дипломної роботи становлять сукупність загальнонаукових та спеціальних прийомів і методів дослідження. Зокрема, у першому розділі застосовано структурні формально-логічні, та системні

методи, що сприяло реалізації концептуальної єдності дослідження. В другому розділі використано такі методи дослідження, як: статистичний, аналіз і синтез, індукцію узагальнення і дедукцію, порівняння, групування, графічний прийом, а в третьому розділі використано спеціальні прийоми, підходи.

Практична цінність отриманих результатів полягає в тому, що підтверджена важливість впровадження спрощення митного контролю та митного оформлення шляхом застосування електронних ВМД (система «Електронна митниця»), які наблизять митні процедури в Україні до європейських та світових стандартів та значно полегшить роботу законослухняним суб'єктам ЗЕД. Щодо митної справи, то системне спрощення процедур митного контролю перекладає увагу митних органів у бік вибіркового контролю товарів. При цьому особливого значення набувають аналіз та управління ризиками. Активна робота в цьому напрямі спеціалістів відповідних департаментів та спеціалізованих митних установ Держмитслужби забезпечить ефективність застосування електронного декларування.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в виявленні шляхів удосконалення «електронних» митних процедур в державах світу в напрямку створення Центральної бази Світової митної ради, яка дозволить електронний обмін «попередніми» деклараціями між країнами вивезення та ввозу товару/послуг та суттєво стандартизує і спростить митні процедури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1.1. Мета і завдання діяльності митних органів та їх функції

Митні органи, беручи участь у формуванні митної політики держави та безпосередньо її реалізуючи, здійснюють різносторонню діяльність, якій властиві певні особливості. Безумовно, діяльність митних органів – це державно-владна діяльність, яка спрямована на реалізацію функцій держави у сфері митно-правового регулювання суспільних відносин. Але які фактори та умови визначають зміст, напрямки та характер діяльності митних органів? Що ж визначає специфіку функціонування системи митних органів у порівнянні з діяльністю інших державних органів? Відповіді на ці питання допоможуть з'ясувати роль та соціальне призначення такої державної інституції, як система митних органів.

Діяльність митних органів України як органів виконавчої влади обумовлена множинністю та різноспрямованістю мети, з якою вона здійснюється. Мета діяльності розкриває її головні сутнісні та якісні характеристики з точки зору її кінцевого результату. Адже саме потреба, яка трансформується у бажання отримати результат, і визначає мету діяльності, в тому числі й мету діяльності митних органів.

Головна мета діяльності митних органів, як і будь-яких органів виконавчої влади – це найбільш повне та адекватне задоволення всіх суспільно значущих потреб громадськості так званого «публічного» характеру через усебічне забезпечення пріоритету прав та законних інтересів людини, у нашому випадку в сфері митно-правового регулювання суспільних відносин. Крім того, система митних органів покликана виконувати ряд специфічних цілей, пов'язаних з участю у формуванні державної митної політики та її безпосередньою реалізацією. До таких специфічних цілей, належить:

– точне та неухильне виконання вимог митного законодавства;

- забезпечення реалізації прав та законних інтересів громадян та суб'єктів ЗЕД, пов'язаних з переміщенням через митний кордон товарів, предметів і транспортних засобів;

- раціональної й ефективної роботи об'єктів, що знаходяться під їх управлінським впливом;

- створення оптимальних умов для їх власної організації та функціонування тощо.

Неоднорідність та різноманітність керованого середовища обумовлює існування численних класифікацій цілей. Так, розрізняють об'єктивну та суб'єктивну мету, загальну і спеціальну, ближню та віддалену. Саме складний характер потреб суспільного середовища зумовлює існування «дерева цілей», яке можна побудувати шляхом диференціації цілей. Зважаючи на це, на нашу думку, найбільше значення для дослідження ієрархії мети діяльності митних органів має класифікація мети діяльності, здійснена з урахуванням джерела виникнення та змісту б. Ця класифікація мети структурована за спадною (від більш складної до менш складної і в той же час похідної) та в логічній послідовності (коли попередня детермінує наступну). Відповідно до цього розрізняють такі різновиди мети:

- суспільно-політичну, що охоплює комплексний, цілісний, збалансований і якісний розвиток суспільства;

- соціальну, що відображає вплив суспільно-політичної мети на соціальну структуру суспільства, взаємовідносини її елементів, стан і рівень соціального життя людей;

- економічну, що характеризує і затверджує систему економічних відносин, які забезпечують матеріальне підґрунтя реалізації суспільно-політичних та соціальних цілей;

- виробничу, що полягає у створенні та підтримці активності тих керованих об'єктів, які відповідають вищезгаданим цілям і сприяють їх здійсненню;

– організаційну, спрямовану на вирішення організаційних проблем у суб'єкті та об'єкті управлінського впливу, побудову відповідних функціональних та організаційних структур;

– діяльнісно-праксеологічну, що передбачає розподіл і регулювання діяльності між окремими підрозділами та посадами;

– інформаційну, що веде до забезпечення певної мети необхідною, достовірною та адекватною інформацією;

– роз'яснювальну, що вимагає опрацювання знань, мотивів та стимулів, які сприятимуть практичному здійсненню комплексу мети діяльності.

Погоджуємося з позицією науковців які наголошують на умовності даної ієрархії цілей діяльності, але вважаємо, що вона може бути також використана і під час аналізу та оцінки діяльності системи митних органів, з точки зору того, що вони дають суспільству і на досягнення якої суспільно-корисної мети спрямована їх діяльність.

Під завданням діяльності митних органів слід мати на увазі поняття, яке відображає потреби митних органів у здійсненні конкретно визначених дій, спрямованих на досягнення мети адміністративної діяльності. Фактично завдання конкретизують загальні цілі, локалізуючись у процесі розподілу між елементами системи митних органів.

Таким чином, поняття «мета діяльності митних органів» ширше від поняття «завдання діяльності». Саме мета обумовлює існування комплексу завдань, розв'язання яких і дозволяє досягти сформульованої мети.

Митні органи в процесі здійснення своєї діяльності виконують ряд завдань економічного, регулятивного, контрольного та правоохоронного характеру. Виконання цих завдань прямо пов'язано з призначенням митних органів: участю у формуванні митної політики держави та її безпосередньою реалізацією.

Митним органам належить ключове місце в системі суб'єктів реалізації митної політики, оскільки саме їм належить провідна роль у механізмі державного управління митно-правовою сферою, адже саме митні органи

здійснюють міжгалузеву координацію та функціональне регулювання відносин у сфері митно-правового регулювання. Це впливає, насамперед, з того, що митні органи:

- створені саме для безпосереднього здійснення митної діяльності, що є основним засобом упровадження в життя митної політики;

- здійснюють діяльність, що характеризується чітко визначеною державною спрямованістю, цілями, завданнями, функціями та певним обсягом компетенції, що безумовно пов'язані з формуванням та реалізацією митної політики;

- за функціональним змістом владних повноважень забезпечують цілісність як системи митної служби, так і системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

- виконують свої основні завдання та функції шляхом здійснення повсякденної та оперативної владно-організуючої діяльності;

- реалізують свою діяльність, використовуючи специфічні форми і методи, що знайшли нормативне закріплення в окремому кодифікованому акті;

- характеризуються наявністю організаційної відокремленості від інших елементів апарату державного управління, про що свідчить їх організаційно-правова форма та внутрішня структура;

- поєднані стійкими зв'язками з усіма іншими суб'єктами формування митної політики та виступають посередником між ними й об'єктами державного впливу в сфері митно-правового регулювання суспільних відносин.

З метою ефективної реалізації митної політики митні органи здійснюють багатофункціональну діяльність, яка спрямована на таке:

- вирішення економічних завдань, що досягається через участь митних органів у захисті в межах своєї компетенції економічних інтересів держави, 34 забезпечення нарахування та справляння у повному обсязі мита, інших податків і зборів з товарів, які переміщуються через митний кордон України, та своєчасного перерахування коштів, що надходять до державного бюджету, запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих

злочинним шляхом, проведення аудиторських перевірок суб'єктів господарювання, здійснення заходів щодо захисту інтересів національного споживача і недопущення ввезення на територію України неякісних товарів або товарів, що не відповідають чинним в Україні вимогам і стандартам;

– регулювання митної діяльності, що досягається шляхом організації застосування та вдосконалення засобів митного регулювання з урахуванням пріоритетів розвитку економіки держави. До таких засобів належать: засоби митно-тарифного і позатарифного регулювання, прийняття рішень щодо класифікації та кодування товарів відповідно до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, видання та скасування у випадках, передбачених законодавством, відповідних дозвільних документів, здійснення верифікації сертифікатів походження товарів тощо. Вирішенню регулятивних завдань сприяє також забезпечення митними органами виконання зобов'язань, які впливають з міжнародних угод, укладених Україною, в частині, що стосується митної діяльності, створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, для прискорення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України, ведення митної статистики зовнішньої торгівлі, спеціальної митної статистики і налагодження міжнародного співробітництва у сфері митної діяльності;

– здійснення контролю за додержанням законодавства у сфері митної діяльності, що досягається шляхом здійснення контролю за дотриманням суб'єктами господарської діяльності та громадянами порядку переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України, митного контролю, митного оформлення товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України (у тому числі товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності) та удосконалення форм і методів їх здійснення, контролю за доставкою товарів та інших предметів, що перебувають під митним контролем, контролю за діяльністю митних брокерів, митних перевізників, митних ліцензійних складів, складів тимчасового зберігання та магазинів безмитної торгівлі, здійснення комплексного контролю за валютними

операціями, контролю за забезпеченням охорони державної таємниці, контролю за діяльністю підпорядкованих митних органів;

– вирішення правоохоронних завдань, що досягається шляхом здійснення запобіжних заходів, спрямованих на профілактику митних правопорушень (у тому числі недопущення незаконного вивезення за кордон цінностей, що становлять культурне або історичне надбання українського народу), виявлення та припинення фактів учинення митних правопорушень, здійснення провадження в справах про порушення митних правил, здійснення дізнання в справах про контрабанду та розгляду звернень суб'єктів господарювання і громадян з питань своєї діяльності. Також митні органи в межах своєї компетенції представляють інтереси держави в судах під час розгляду справ за позовами юридичних осіб та громадян.

Таким чином, можна стверджувати, що митні органи України виступають основним суб'єктом реалізації митної політики держави, це прямо підтверджується нормативним закріпленням такого їх статусу. Вони виступають головним системотвірним елементом інституціонального механізму формування та реалізації митної політики держави. Інші ж суб'єкти інституціонального механізму в межах своїх повноважень лише сприяють митним органам у реалізації завдань та функцій.

Взаємозв'язок мети і завдань діяльності митних органів можна проілюструвати таким прикладом: для досягнення такої специфічної мети, як забезпечення реалізації прав та законних інтересів громадян і суб'єктів господарювання, пов'язаних з переміщенням товарів, предметів, транспортних засобів, митним органам потрібно розв'язати завдання, пов'язані з організацією та здійсненням митних процедур, їх уніфікацією і вдосконаленням з урахуванням пріоритетів розвитку вітчизняної економіки; сприянням реалізації права на переміщення товарів, предметів і транспортних засобів через митний кордон України. Досягнення даної спеціальної мети не тільки не виключає виконання митними органами інших завдань, а навпаки передбачає їх активне вирішення.

Запропоновані завдання, здійснення яких покладається на всю систему митних органів, потрібно уточнити і деталізувати для спеціально уповноваженого органу виконавчої влади в галузі митної справи (центральный апарат Держмитслужби України), регіональної митниці та митниці шляхом законодавчого закріплення у відповідних статтях МК України та підзаконних актах.

Таким чином, проаналізувавши норми чинного митного законодавства та практику його застосування, доходимо висновку, що саме мета і завдання діяльності є ключовими елементами, які обумовлюють зміст і спрямованість функціонування системи митних органів України, саме вони визначають напрями їх діяльності.

З'ясування правової характеристики функцій митних органів, їх класифікації має вагомое теоретичне та практичне значення, оскільки їх аналіз дозволяє більш глибоко дослідити змістовну характеристику діяльності митних органів. Місце, що займають функції в системі діяльності митних органів, можна визначити за допомогою схеми: мета – завдання – функції. Ця схема пояснюється так: мета – це майбутній кінцевий результат, досягнення якого передбачає виконання більш конкретних та чітко визначених робіт – завдань, які можна реалізувати лише шляхом організації їх виконання в певних, чітко визначених напрямках – функціях.

Під функціями митних органів слід мати на увазі специфічні, відносно самостійні та якісно однорідні складові діяльності митних органів, які характеризуються цільовою спрямованістю на досягнення мети і завдань, що стоять перед ними.

Функції митних органів – це результат поділу змісту їх діяльності на відносно однорідні, взаємопов'язані напрямки впливу. Вони є втіленням призначення цього різновиду органу виконавчої влади. Зважаючи на це, досить суттєвим є питання видів функцій митних органів, критеріїв їх розмежування, здатності до деталізації тощо.

З позицій теорії державного управління та науки адміністративного права, вважаємо, що всі функції, здійснювані митними органами, залежно від змісту, характеру та обсягу впливу можна поділити на загальні та специфічні. У загальних функціях митних органів безпосередньо відбивається владно-організуюча сутність управління, вони відповідають найбільш загальній меті діяльності керівного суб'єкта. До таких функцій належить: прогнозування, планування, організація, розпорядництво, керування, регулювання, контроль, координація, облік та інформування. Специфічні функції митних органів віддзеркалюють особливий зміст окремих впливів, обумовлених специфікою правовідносин у царині митної діяльності.

Деталізуючи функції митних органів залежно від їх значення, можна виокремити основні та допоміжні функції. Основні функції митних органів розкривають сутність управлінської діяльності митних органів та їх суспільне призначення, тобто це функції, для виконання яких, власне, й створена система митних органів. До основних функцій митних органів можна зарахувати:

- забезпечення участі у формуванні митної політики держави;
- опрацювання правового, економічного та організаційного механізму реалізації митної політики;
- здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, вдосконалення форм і методів їх здійснення;
- узагальнення практики застосування митного законодавства та розроблення пропозицій щодо його удосконалення;
- стягнення податків і зборів (обов'язкових платежів), справляння яких згідно із законодавством покладено на митні органи, контроль за їх своєчасним та повним перерахуванням до відповідних бюджетів;
- забезпечення дотримання порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України;
- створення сприятливих умов для прискорення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України;

- забезпечення дотримання встановлених законодавством України заборон та обмежень щодо товарів та інших предметів, які переміщуються через митний кордон України;

- сприяння захисту інтелектуальної власності учасників зовнішньоекономічних зв'язків, інших юридичних та фізичних осіб;

- здійснення боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, у тому числі забезпечення виконання заходів, спрямованих на недопущення незаконного вивезення за кордон цінностей, що становлять національне, культурне або історичне надбання українського народу;

- здійснення контролю за дотриманням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України;

- здійснення спільно з іншими уповноваженими органами державної влади заходів щодо захисту інтересів споживачів товарів і додержання учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку;

- здійснення ліцензійно-дозвільної діяльності;

- здійснення інформування та консультування з питань митного законодавства, забезпечення необхідною інформацією інших державних органів, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та громадян;

- ведення митної статистики;

- ведення УКТ ЗЕД;

- здійснення верифікації (встановлення достовірності) сертифікатів походження товарів з України;

- забезпечення виконання зобов'язань, передбачених міжнародними договорами України з питань митної діяльності, укладених в установленому законом порядку;

- здійснення співробітництва з митними та іншими уповноваженими органами іноземних держав, міжнародними організаціями у сфері митної діяльності.

До допоміжних функцій митних органів належать усі види діяльності внутрішньо-організаційного та фінансово-господарського характеру, а саме:

- здійснення кадрового забезпечення діяльності митних органів, у тому числі й підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів;
- здійснення фінансово-господарської діяльності;
- забезпечення правового та соціального захисту працівників митних органів;
- здійснення матеріально-технічного забезпечення;
- забезпечення розвитку митної інфраструктури тощо.

Безперечно, порівняння запропонованих вище функцій митних органів, зіставлення та виявлення їх спільних рис і властивостей дає можливість виокремити такі узагальнені функції митних органів: регулятивну, контрольну, економічну, фіскальну, охоронну і статистичну.

Перелік безпосередньо здійснюваних митними органами функцій невичерпний і може розширюватися залежно від соціально-економічної та політичної ситуації в державі.

1.2. Державне регулювання діяльності митних органів України та їх правовий статус

Державне регулювання діяльності митних органів в Україні здійснюється вищими органами державної влади України на основі прийнятих законів та інших нормативних актів. Митні органи України не мають права проводити оперативно-розшукові дії і не належать до правоохоронних. Це питання є вельми дискусійним, що проявилось при прийнятті нового МК України [1]. На мій погляд, митні органи стовідсотково можуть бути віднесені до правоохоронних органів.

Здійснення митної політики України відповідно до законів України та координація діяльності міністерств, державних комітетів та відомств України з питань митної справи забезпечується КМ України [11]. До того ж КМ України встановлює розміри мита та зборів, плати за митні процедури; проводить

переговори та укладає міжнародні договори України з митних питань у випадках, передбачених законами України; подає на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо удосконалення системи митних органів України.

Відповідно до ст. 14 МК України [1] спеціально уповноважений орган виконавчої влади в галузі митної справи утворюється, реорганізується та ліквідується за поданням Прем'єр-міністра України Президентом України [11]. Такий підхід є не випадковим і спричинив суперечку при прийнятті МК України. Якщо б така назва була б закріплена безпосередньо у МК, то, зважаючи на складнощі внесення змін у кодифіковані акти, це б у подальшому стало перепорою для зміни назви такого органу. Спеціально уповноваженим органом в галузі митної справи є Державна митна служба України (ДМСУ), яка і очолює систему митних органів України [8]. Нагадаємо, що раніше вона називалася митна служба України.

До системи митних органів поряд з ДМСУ входять регіональні митниці, митниці, митні пости, спеціалізовані митні установи та організації, навчальні заклади. В системі митних органів України діють митні лабораторії, кінологічні центри та інше. Цікаво, що, на відміну від раніше діючого МК, новий безпосередньо встановлює правовий статус основних ланок системи митних органів України [1].

Система митних органів України є дворівневою. До першого рівня належать ДМСУ, а другий – це територіальні органи, які здійснюють свою діяльність тільки на території визначеного їм регіону [11]. При цьому межі діяльності регіональних митниць не завжди збігаються з межами адміністративно-територіальних регіонів.

Взаємовідносини в системі митних органів України засновані на сполученні централізації і децентралізації. Кожен нижчий орган по вертикалі підпорядковується вищому. При цьому централізоване управління діяльністю митних органів гармонічно доповнюється ініціативою і відповідальністю за виконання покладених завдань регіональними управліннями, митницями та митними постами.

Для митних органів є характерними [1]:

- єдність мети діяльності – здійснення єдиної митної політики;
- єдність завдань – ефективне використання всіх інструментів митного оформлення та контролю для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності та обміну, захисту національного ринку;
- єдність функцій – участь у розробці та реалізації митної політики, забезпечення дотримання законності в межах наділеної їй компетенції щодо захисту економічних інтересів України, стягнення І мита та інших платежів, боротьба з контрабандою.

Сучасний правовий статус Державної митної служби України визначається Конституцією України, новим Митним Кодексом України [1] та відповідною до МК Постановою Кабінету міністрів України «Про затвердження Положення про Державну митну службу України» від 18 липня 2007 р. N 940 [11], згідно якій Державна митна служба України визнається центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом. Правовий статус Державної митної служби України [8], чи як це записало у новому МК України [1], спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі митної справи включає в себе: завдання, функції, повноваження, що передбачені і безпосередньо нормативними актами. Ними визначена і структура цих органів.

Як вказано у ч.2 ст.13 МК України [1], спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі митної справи спрямовує, координує та контролює діяльність митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій щодо виконання законодавства України з питань митної справи.

Рис. 1.1. Завдання Держмитслужби України [11]

Для виконання зазначених завдань, відображених на рисунку 1.1., Державна митна служба України, як центральний орган виконавчої влади зі спеціальною компетенцією та головна ланка системи митних органів України [8]: організовує та контролює діяльність митних органів; забезпечує своєчасне і повне внесення до державного бюджету коштів від податків, зборів (обов'язкових платежів), справляння яких згідно із законодавством покладено на митні органи; вживає разом з іншими органами виконавчої влади заходів, спрямованих на недопущення незаконного вивезення за кордон цінностей, що становлять культурне або історичне надбання українського народу; розробляє та здійснює самостійно або у взаємодії з іншими органами виконавчої влади заходи щодо запобігання контрабанді, порушенню митних правил та їх припинення; організовує та контролює відповідно до законодавства проведення митними органами дізнання у справах про контрабанду та здійснення ними провадження у справах про порушення митних правил; веде митну статистику; здійснює верифікацію (встановлення достовірності) сертифікатів про

походження товарів з України; забезпечує в межах своєї компетенції реалізацію державної політики стосовно державної таємниці, контроль за її збереженням у системі митних органів України; створює, реорганізовує та ліквідує в установленому порядку регіональні митниці, митниці, спеціалізовані митні управління та організації, установи і навчальні заклади; забезпечує гласність у діяльності митних органів, здійснює в установленому законодавством порядку інформування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та громадян з питань митного законодавства; виконує інші функції, що випливають з покладених на неї завдань.

Державна митна служба України в межах своїх повноважень має право видавати накази та організовувати і контролювати їх виконання. Нормативно-правові акти Держмитслужби України та її спільні акти з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, які зачіпають права, свободи й законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер, містять правові норми, розраховані на невизначене коло осіб, підприємств, установ, організацій і неодноразове застосування, незалежно від терміну їх дії та характеру відомостей, що в них містяться, у тому числі з грифами «Для службового користування», «Не для друку», «Таємно» та іншими, а також підлягають державній реєстрації в Міністерстві юстиції України на підставі Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» від 28 грудня 1992 року. Зареєстровані в установленому порядку нормативні акти Держмитслужби України є обов'язковими для виконання центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності, а також громадянами.

Очолює Державну митну службу України Голова, якого призначає на посаду та звільняє з неї Президент України. Голова здійснює керівництво Держмитслужбою України, призначає на посади та звільняє з посад працівників центрального апарату Держмитслужби України, керівників регіональних

митниць та їх структурних підрозділів, митниць, спеціалізованих митних управлінь і організацій, установ та навчальних закладів, несе персональну відповідальність перед Президентом України і КМ України за виконання покладених на Держмитслужбу завдань і виконання ним своїх функцій.

Голова Державної митної служби України затверджує структуру центрального апарату Держмитслужби України. Центральний апарат складається з управління власної безпеки та контролю; управління аналізу, прогнозування та зв'язків з громадськістю; фінансово-економічного управління; управління бухгалтерського обліку та звітності; управління кадрами й сектора режимно-секретної та мобілізаційної роботи; правового управління; управління міждержавних зв'язків; управління справами; митно-тарифного управління; управління статистики; управління митних платежів; інформаційно-аналітичного митного управління; управління організації митного контролю; управління нетарифного регулювання; управління по організації боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил; управління захисту прав інтелектуальної власності; управління номенклатури та верифікації; центральної митної лабораторії; господарсько-експлуатаційного митного управління; постачального митного господарства} автотранспортного митного господарства.

Особливу роль у системі митного регулювання повинні виконувати митні лабораторії. З огляду на те, що збільшується кількість суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а відповідно й обсяги зовнішньоторговельних операцій, виникають суперечливі ситуації між митними органами та суб'єктами господарювання:, особливо щодо митного оподаткування. Розв'язання даних проблем, серед яких особливе місце посідають питання визначення митної вартості чи класифікації товарів відповідно до товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності, можливе тільки за кваліфікованої експертизи переміщуваних товарів, яка матиме місце тільки при створенні розгалуженої системи митних лабораторій.

Залежно від територіального розміщення митниці і митні пости поділяються на прикордонні (зовнішні) й внутрішні. Це пов'язано як з маршрутами переміщення товарів, рухом пасажиропотоків, так і з місцями концентрації суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. До прикордонних належать митниці або їх підрозділи, які розміщені [11]:

а) на митному кордоні, що збігається з державним кордоном, у пунктах пропуску на державному кордоні, через які здійснюється залізничне, автомобільне, морське, річкове, повітряне та інше сполучення, а також в інших районах митної території України;

б) у пунктах, розміщених на митному кордоні там, де він збігається з межами спеціальних митних зон, а також на території спеціальних митних зон.

Вони переважно фіксують проходження товарів через кордон та інформують про це внутрішню митницю, а також здійснюють митний контроль пасажиропотоку.

До внутрішніх належать митниці й їхні підрозділи, які розміщені в місцях концентрації суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на митній території країни. Вони здійснюють митне оформлення товарів і контроль за їх доставкою, збори митних платежів та інші митні процедури безпосередньо на місцях.

Зазначена диференціація в організації і функціонуванні митниць та їхніх підрозділів має свої переваги, але разом з тим існує ціла низка проблем організаційного й управлінського характеру. Функціонування системи зовнішніх і внутрішніх митниць дало змогу зняти напругу з митних постів, які знаходяться на кордоні, і значно прискорити процес переміщення через митний кордон, але виникли проблеми доставки товарів на внутрішні митниці, застосування митного режиму «транзит».

У комплексі напрямів і засобів розв'язання цих проблем головним є вдосконалення організаційних і управлінських механізмів взаємодії митних органів на всьому маршруті руху товарів. На першому етапі формування митної системи в Україні основними органами в ній були зовнішні митниці, на другому – підвищується значення внутрішніх митниць. Нинішній етап розвитку

митної системи України потребує створення ще однієї ланки в цьому ланцюгу – мобільних митних груп. Основна мета їх створення – це митний контроль на етапі проходження вантажу між зовнішньою та внутрішньою митницею. Це надасть можливість не тільки розв'язувати проблеми порушення митних правил, а й забезпечити ефективну роботу митних органів у боротьбі з контрабандою.

1.3. Форми діяльності митних органів України та країн ЄС

Митні органи як провідні суб'єкти реалізації митної політики держави уповноважені на виконання значної кількості завдань, належне здійснення котрих пов'язується з використанням ефективних та дієвих засобів впливу як до громадян і суб'єктів господарювання, так і безпосередньо до працівників митної служби. Адже, тільки за умови раціонального поєднання зовнішньої та внутрішньої діяльності митні органи будуть спроможні на високому рівні реалізувати своє призначення.

Діяльність митних органів, яка передбачає здійснення цілеспрямованого впливу суб'єкта управління на його об'єкт, втілюється у відповідній формі з використанням специфічних методів. Зв'язок форми з методами діяльності є очевидним. Саме у відповідній формі метод діяльності митних органів реально виконує роль способу (засобу) управлінського впливу суб'єкта управління на об'єкт. Інакше кажучи, якби не було форми діяльності, методи втратили б будь-який сенс, адже управлінський вплив залишався б лише наміром, побажанням, але був би позбавлений формального змісту. Наприклад, як можна дозволити перемістити суб'єктові ЗЕД товари через митний кордон, застосувати санкції за порушення митних правил, відмовити в отриманні ліцензії на право здійснення митної брокерської діяльності (як приклади способів впливу на конкретних суб'єктів) без учинення дій юридичного характеру, видання правових актів управління? Таким чином, ми бачимо, що метод діяльності обов'язково знаходить своє вираження у формі діяльності.

У найзагальнішому вигляді під формою діяльності митних органів слід розуміти прояв об'єктивно відображених дій, які в сукупності становлять однорідну діяльність щодо виконання покладених на них завдань та функцій.

Запропоноване визначення можна використовувати як робочий варіант, котрий у подальшому може бути уточнено та доповнено, адже й донині в адміністративно-правовій літературі питання щодо форм управлінської діяльності, до якої належить і діяльність митних органів, однозначно не вирішено.

Проте вже зараз можна виокремити найбільш важливі та значущі ознаки форми адміністративної діяльності, які:

- дозволяють практично реалізувати завдання та функції митних органів;
- є способом вираження сутності їх управлінської діяльності;
- виступають правовою конструкцією нормативного впорядкування діяльності митних органів;
- указують, яким шляхом з боку митних органів здійснюється управлінський вплив на учасників митно-правових відносин;
- забезпечують безпосередню реалізацію повноважень митних органів;
- являють собою практичне відображення однорідної діяльності митних органів та їх посадових осіб;
- прямо чи опосередковано закріплюються в нормативно-правових актах, що визначають статус конкретного митного органу;
- є відносно самостійними та універсальними;
- створюють і забезпечують порядок управління в митно-правовій сфері, права громадян та суб'єктів господарювання;
- обираються з урахуванням конкретної управлінської ситуації, статусу об'єкта впливу, вимог ефективності та доцільності.

Аналіз юридичної літератури свідчить, що більшість учених-правників до форм управлінської діяльності зараховує видання правових актів управління, укладення адміністративних договорів, учинення дій юридичного характеру, здійснення організаційних дій та вчинення матеріально-технічних операцій як

способів зовнішнього вираження її змісту. Це твердження правильне, але лише частково, якщо мати на увазі тільки зовнішній вираз діяльності органів виконавчої влади. Разом з тим у науці вже неодноразово відзначалася багатозначність терміна «форма». Загально визнаним є виокремлення зовнішньої та внутрішньої форми будь-якого явища.

З огляду на зазначене вище під формою діяльності митних органів можна мати на увазі об'єктивно відображену, відмінну за своїм набором структурних елементів і стадій діяльність митних органів щодо раціонального та ефективного виконання покладених на них завдань і функцій. Проте це поняття слід розглядати як складне утворення, елементами якого є внутрішні та зовнішні компоненти.

Для максимально повного та глибокого аналізу форм діяльності митних органів необхідно розв'язати проблему їх класифікації. У цій роботі для аналізу форм діяльності митних органів використані основні класифікації, що поширені в теорії права. Використовуючи як основний критерій класифікації форм діяльності митних органів характер наслідків цієї діяльності, серед різноманіття форм діяльності можемо виокремити правові (юридичні) та організаційні (фактичні) форми. Для більш кращого розуміння сутності такого поділу форм діяльності митних органів у ролі додаткового (уточнюючого) критерію, пропонуємо використовувати також і ступінь їх правової регламентації.

Правова форма діяльності митних органів – це специфічна діяльність митних органів, їх посадових осіб, яка здійснюється у точній і неухильній відповідності до вимог норм МК України та інших нормативних актів митного законодавства, результати якої тягнуть певні юридично значущі наслідки.

Характерною рисою правової форми діяльності є те, що в ній найбільш яскраво знаходить свій прояв державно-владний, виконавчо-розпорядчий, підзаконний характер повноважень митних органів та їх посадових осіб.

Під організаційною формою діяльності варто мати на увазі діяльність митних органів, що не тягне за собою настання юридичних наслідків. Поділ форм діяльності митних органів на правові та організаційні (фактичні) в

жодному разі не означає будь-якого применшення, а тим більше заперечення організуючої ролі права в процесі унормування суспільних відносин.

В цьому сенсі правові форми завжди є організаційними. Проте далеко не всі організаційні форми є правовими. До останніх належать лише ті, що обов'язково тягнуть за собою настання юридичних наслідків. Однак розмежувати правову та організаційну (фактичну) форми діяльності митних органів іноді досить складно.

Адже, правові, як і організаційні (фактичні) форми діяльності, являють собою 40 форми єдиної за змістом діяльності митних органів. У процесі реалізації митними органами своїх функцій одній й ті ж їх дії та операції можуть тягти за собою наслідки різного характеру, одні й ті ж правові акти можуть містити приписи різного роду. Усвідомлення такої ситуації дозволяє зробити висновок про те, що ці форми діяльності пов'язані між собою та взаємообумовлені одна одною, а їх поділ на правові та організаційні (фактичні) швидше за все умовний та створює теоретичне підґрунтя для вдосконалення форм діяльності.

З метою більш змістовного дослідження адміністративної діяльності митних органів вважаємо за доцільне здійснити подальшу класифікацію її правової та організаційної (фактичної) форми. Обравши в якості критерію відношення форм діяльності до чинної системи права, можемо виокремити дві основні форми діяльності митних органів: 1) правотворчу – діяльність, що вносить зміни в чинну систему норм митного права; 2) правозастосовну – діяльність щодо застосування чинних норм права, яка тим самим породжує, змінює чи припиняє конкретні митні правовідносини. Правозастосовна форма діяльності митних органів, в свою чергу, поділяється на окремі підвиди: регулятивну (оперативно-виконавчу), правоохоронну, контрольну, установчу та реєстраційно-дозвільну.

Запропонована класифікація виглядає дещо ускладнено, зате, на нашу думку, вона дозволяє не тільки перерахувати правові форми діяльності митних органів, але й показати особливе та спільне під час їх порівняння.

Під правотворчою діяльністю митних органів варто мати на увазі такий різновид їх правової діяльності, яка пов'язана з підготовкою, виданням та удосконаленням (зміною чи скасуванням) нормативних актів. Правотворча діяльність митних органів полягає насамперед в опрацюванні, підготовці та прийнятті у встановленому порядку відомчих підзаконних нормативних актів, що регулюють відносини під час ввезення чи вивезення громадянами та суб'єктами господарювання об'єктів переміщення через митний кордон держави, а також відносини, пов'язані з організацією та функціонуванням системи митних органів України. Ця діяльність спрямована як на первинне врегулювання суспільних відносин, що виникають в митній галузі, так і на санкціонування, юридичне оформлення вже існуючих суспільних відносин.

Усі митні органи наділені відповідними правотворчими повноваженнями, залежно від яких і визначаються межі дії та юридична сила нормативних актів, які вони приймають. Коло таких повноважень утворює правотворчу компетенцію, яка неоднакова. Її обсяг визначається з урахуванням місця, яке займає той чи інший митний орган у системі митної служби України, його завдань та функцій.

Правозастосовна діяльність у загальному вигляді являє собою владну, організуючу діяльність митних органів та їх посадових осіб, що забезпечує трансформацію загальних правил поведінки й діяльності громадян і суб'єктів господарювання, яка міститься в правових актах, у площину їх конкретно-індивідуальних дій. У результаті її здійснення встановлюються конкретні суб'єктивні права і обов'язки учасників митно-правових відносин, що ґрунтуються на індивідуальних правових актах, прийнятих митними органами.

Правозастосовна діяльність – це одна з найважливіших форм реалізації норм митного права, яка є специфічною державно-владною діяльністю митних 41 органів та їх посадових осіб, що складається з форм, засобів, методів, за допомогою яких забезпечується безперервність процесу реалізації нормативно-правових приписів шляхом наділення одних учасників митно-правових правових відносин суб'єктивними правами та покладення на інших відповідних

юридичних обов'язків чи шляхом розгляду (вирішення) питань щодо наслідків правових спорів і правопорушень і притягненні винних до відповідальності.

Роль правозастосовної діяльності є вельми різноманітною. Правозастосовну діяльність митних органів можна розглядати як самостійну форму реалізації норм митного законодавства; державний спосіб впливу на суспільні відносини, за допомогою якого в їх систему вводяться індивідуальні, персоніфіковані правові приписи; спосіб організації здійснення юридичних норм, втілення в життя їх приписів; основну чи факультативну стадію правового регулювання; функцію митних органів; оперативний засіб самоорганізації системи митної служби; юридичну гарантію, умову нормального існування митно-правових відносин; важливий елемент юридичної практики; соціально-правову цінність, що спрямована на задоволення прав та законних інтересів громадян, суб'єктів господарювання, митних органів, держави в цілому; форму реалізації права, результатом якої є прийняття управлінського рішення; відображені в особливому понятті суспільні за своєю природою відносин. Усі ці функціональні можливості правозастосовної діяльності взаємопов'язані та взаємозалежні одна від одної.

Теоретична і практична потреба у їх виокремленні обумовлена тим, що в тій чи іншій ситуації акцент робиться на одному чи кількох найбільш важливих, з огляду на потреби, аспектах.

Регулятивна діяльність – це владна, оперативна діяльність митних органів, спрямована на реалізацію приписів норм митного законодавства, шляхом створення, зміни чи припинення конкретних правовідносин, що ґрунтуються на цих нормах з метою їх безпосередньої реалізації. У даному випадку застосовується диспозиція норми права, що має не заборонний, а дозвільний чи зобов'язальний характер. Це творча, організуюча робота, спрямована на реалізацію митними органами митної політики держави. Сама сутність митної політики держави, яка в цілому має позитивно-регулюючу спрямованість, свідчить про те, що в межах правозастосовної діяльності ця форма реалізації є основною.

Головне призначення регулятивної діяльності митних органів: по-перше, створення сприятливих умов для безперешкодної реалізації громадянами і суб'єктами господарювання своїх прав, по-друге, забезпечення правовими гарантіями здійснення ними своїх прав та виконання обов'язків – це якщо мова йде про регулювання суспільних відносин, пов'язаних з увезенням чи вивезенням зацікавленими особами товарів, предметів і транспортних засобів через митний кордон держави та здійсненням підприємницької діяльності у сфері надання митних послуг. Якщо ж мова йде про сферу організації та функціонування системи митної служби, то тут призначення регулятивної діяльності полягає в оптимізації структури митних органів, удосконаленні методів діяльності, покращанні кадрової роботи, забезпеченні прозорості їх діяльності, підвищенні ефективності взаємодії з громадянами і суб'єктами господарювання. Саме через 42 це зміст регулятивної діяльності полягає в тому, щоб в конкретній життєвій ситуації встановити конкретних учасників відносин і відповідно до диспозиції застосовуваної норми надати учасникам даних відносин або суб'єктивні права, або юридичні обов'язки.

Ще одним підвидом правозастосовної адміністративної діяльності митних органів є діяльність, яка в юридичній літературі отримала назву правоохоронної.

Про правоохоронний характер діяльності митних органів свідчить той факт, що певний її обсяг пов'язаний з охороною інтересів споживачів товарів і додержанням учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку, захистом права інтелектуальної власності учасників зовнішньоекономічних зв'язків, інших юридичних та фізичних осіб, здійсненням контролю за переміщенням товарів, предметів і транспортних засобів через митний кордон держави, а також із відверненням, припиненням митних правопорушень та притягненням осіб, винних у їх вчиненні, до юридичної відповідальності.

Основний зміст правоохоронної діяльності митних органів полягає у забезпеченні митними органами захисту прав, свобод та законних інтересів

громадян, суб'єктів господарювання і держави, боротьбі з митними правопорушеннями та контролі за додержанням законодавства України з митних питань. Правоохоронна діяльність митних органів – це діяльність митних органів України, що здійснюється шляхом застосування заходів правового примусу відповідно до чинного законодавства, метою якого є охорона і захист прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, держави, забезпечення безпеки, правопорядку та законності у сфері митної справи.

Правоохоронна діяльність здійснюється не будь-яким способом, а лише за допомогою використання примусових засобів. Саме необхідність використання державного примусу і обґрунтовує потребу в спеціальній діяльності із застосування права. Найчастіше вживаними заходами примусу запобіжного та припиняючого характеру, що застосовуються митними органами, є: різні форми митного контролю (перевірка документів і відомостей, митний огляд, огляд територій та приміщень тощо), призупинення дії ліцензії або її скасування, витребування документів, необхідних для провадження в справах про порушення митних правил, вилучення товарів, транспортних засобів і документів, митні обстеження та інші заходи, передбачені МК України та іншими нормативно-правовими актами. До стягнень, що застосовуються митними органами, належать попередження і штраф. Крім того, як екстраординарні засоби адміністративного впливу посадові особи митних органів мають право на застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї.

Самостійним підвидом правозастосовної діяльності митних органів є їх контрольна діяльність. Контрольна діяльність митних органів є особливою формою їх діяльності, адже здійснення контролю за додержанням законодавства України з питань митної справи – це одне з головних завдань, що покладається на митні органи (п. 1 ч. 2. ст. 11 МК України). Виконання цього завдання забезпечується митними органами перш за все через здійснення митного 43 контролю за ввезенням чи вивезенням товарів, предметів і транспортних засобів через митний кордон держави. Крім того, слушно буде

зауважити, що контрольна діяльність має місце і при реалізації інших функцій митних органів, наприклад таких, як забезпечення дотримання встановлених законодавством заборон та обмежень щодо товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон; здійснення контролю за дотриманням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон; боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, у тому числі забезпечення виконання заходів, спрямованих на недопущення незаконного вивезення за кордон цінностей, що становлять національне, культурне або історичне надбання українського народу тощо.

Контрольна діяльність митних органів полягає у спостереженні та перевірці відповідності виконання, використання і дотримання громадянами та суб'єктами господарювання нормативних приписів митного законодавства, які вказують на такі правові можливості цих об'єктів. У процесі здійснення контрольної діяльності митні органи: наглядають за фактичною реалізацією громадянами та суб'єктами ЗЕД своїх прав, пов'язаних з переміщенням товарів, предметів і транспортних засобів через митний кордон; запобігають можливим митним правопорушенням у цій сфері; визначають заходи, спрямовані на усунення умов, що ускладнюють реалізацію громадянами і суб'єктами господарювання своїх прав, та умов, що сприяють вчиненню правопорушень; у випадку виявлення факту митного правопорушення вживають заходи щодо його припинення.

Метою діяльності митних органів, пов'язаної з контролем, є, з одного боку, створення найбільш сприятливих умов для реалізації приписів норми митного законодавства в поведінці, діяльності громадян і суб'єктів господарювання, забезпеченні ефективності правового регулювання суспільних відносин у митній сфері, а з іншого – охорона і захист економічних інтересів держави, забезпечення законності та правопорядку в митно-правовій сфері.

Особливим підвидом правозастосовної діяльності є установча діяльність митних органів, за допомогою якої формуються, перетворюються чи ліквідуються митні органи, їх структурні підрозділи, окремі посади. Особливої

актуальності дослідження цього різновиду діяльності митних органів набуло у зв'язку з тими черговими змінами в системі митної служби України, які відбуваються на сучасному етапі її функціонування. Постійний розвиток і зміна конкретних завдань та функцій митних органів неминуче тягне за собою потребу в удосконаленні їх системи, що, як правило, полягає у створенні нових органів чи структурних підрозділів і в реорганізації інших ланок системи.

Установча діяльність митних органів – це специфічна діяльність митних органів, що полягає у створенні, перетворенні в цілому системи чи окремих митних органів або їх структурних підрозділів, припиненні їх діяльності.

Метою здійснення митними органами установчої діяльності є вдосконалення та оптимізація системи митних органів, приведення її у відповідність до суспільних потреб та вимог міжнародних стандартів, а також забезпечення реалізації державної кадрової політики. У межах здійснення установчої діяльності з найбільшою ефективністю проходять організаційно-44 правові управлінські процеси, спрямовані на створення загальнонаціональної системи митних органів, яка була б здатна вирішувати найскладніші завдання в умовах ринкових відносин та євроінтеграції, що зараз відбувається за участю нашої держави.

Специфічним підвидом правозастосовної діяльності митних органів є їх реєстраційно-дозвільна діяльність, метою якої є легітимація дій громадян та суб'єктів господарювання у сфері митно-правового регулювання суспільних відносин. За своїм обсягом вона не є такою об'ємною як інші підвиди правозастосування і пов'язана з здійсненнями митними органами реєстраційних дій та виданням дозволів та ліцензій.

Реєстраційно-дозвільна діяльність митних органів є одночасно формою впливу держави на економіку й одним із способів захисту людини, суспільства, держави від можливого негативного впливу з боку суб'єктів господарювання, тобто сприяє забезпеченню законності в митній сфері. Отже, головним завданням при здійсненні цього різновиду правозастосування є захист основних інтересів держави, її громадян шляхом встановлення та застосування умов і

правил, спрямованих на забезпечення належних умов господарської діяльності, що підтримується можливістю застосування митними органами правових санкцій при порушенні зазначених умов і правил.

Державна реєстрація, здійснювана митними органами спрямована на упорядкування митних правовідносин, пов'язаних з офіційним підтвердженням певних прав, якими наділений той чи інший учасник цих відносин. Прикладом реєстраційної діяльності митних органів є акредитація та облік суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, ведення Державного реєстру митних брокерів, встановлення вірогідності сертифікатів про походження товарів з України.

З метою набуття легітимності певних видів господарської діяльності в галузі митної справи митними органами здійснюється дозвільна діяльність.

Дозвільна діяльність митних органів це один із спеціальних видів діяльності, зміст якого полягає у видачі суб'єктам господарювання спеціальних дозволів (ліцензій) на право здійснення певного виду діяльності, наприклад, ліцензії на провадження посередницької діяльності митного перевізника, вчинення певного виду дій (видання дозволу на знищення або руйнування товарів тощо), здійснення яких вимагає особливого порядку, і яке в силу властивих йому особливостей може завдати шкоди охоронюваним суспільним відносинам у сфері митно-правового регулювання суспільних відносин, а також у наступному контролі за відповідністю здійснення цієї діяльності встановленим правилам.

Ліцензування, як один з основних проявів дозвільної діяльності митних органів, становить процес наділення суб'єктів господарювання додатковими правомочностями у галузі митної справи. Єдиною юридичною формою підтвердження статусу ліцензіату є ліцензія – спеціальна санкція митного органу, що свідчить про наявність у суб'єкта господарювання спеціального права або повноважень (прав і обов'язків) на здійснення виду діяльності, що ліцензується.

Здійснюючи вплив на перебіг економічних процесів в митно-правовій сфері, митні органи безпосередньо втручаються в господарську діяльність, впливаючи, тим самим, і на формування механізму ринкової кон'юнктури. Ліцензування, надання дозволів, сертифікація – основні методи реалізації дозвільної діяльності в цій сфері. Незважаючи на очевидні відмінності цих процедур (державна реєстрація, ліцензування), їх реалізація тягне за собою подібні правові наслідки для суб'єктів господарювання.

Однозначності думок щодо різновидів організаційної діяльності державних органів серед правників немає. Змістовний аналіз діяльності митних органів переконує нас у тому, що в межах організаційної форми діяльності можуть бути виокремлені два напрями: організаційно-регламентуюча та організаційно-ідеологічна діяльність.

Організаційно-регламентуюча діяльність митних органів – це повсякденна, поточна організаційна робота, спрямована на розв'язання тих чи інших функціональних завдань, оперативна робота щодо техніко-організаційного забезпечення функціонування учасників митно-правових відносин. Вона має на меті забезпечити чітку роботу суб'єктів адміністративної діяльності та полегшити діяльність учасників митно-правових відносин.

Такий вид діяльності митних органів полягає в аналізі та оцінці оперативної та криміногенної ситуації в зоні діяльності митного органу; організації та веденні обліку суб'єктів ЗЕД, розташованих у їх зоні діяльності; веденні реєстру товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності; узагальненні практики застосування норм митного законодавства; організації схоронності прийнятих митним органом на зберігання товарів, що перебувають під митним контролем, товарів і транспортних засобів, вилучених у справах про порушення митних правил, товарів, від яких власник відмовився на користь держави; здійсненні роботи зі збирання, аналізу та перевірки даних торгово-промислових палат і виробників товарів, потрібних для перевірки сертифікатів про походження товарів з України; збиранні, обробці та узагальненні даних митної статистики зовнішньої торгівлі в зоні своєї діяльності, даних спеціальної

митної статистики, інформації про економічні та інші показники своєї діяльності; веденні роботи зі збирання, аналізу, систематизації цінової інформації та формування бази даних про ціни на товари; веденні роботи з класифікації та кодування товарів у митних цілях відповідно до УКТ ЗЕД; розробці, впровадженні й експлуатації автоматизованих програм, програмного забезпечення; використанні програмно-апаратних засобів захисту інформації, митного контролю, а також зв'язку, цілодобового функціонування електронної пошти й транспортної мережі супутникового зв'язку тощо.

Організаційно-ідеологічна діяльність митних органів – це повсякденна оперативно-пропагандистська, роз'яснювальна робота щодо ідеологічного забезпечення виконання митними органами своїх функцій. Метою здійснення цієї діяльності є формування серед учасників митно-правових відносин позитивного уявлення про митну політику держави та створення позитивного іміджу системи митних органів.

Цей різновид організаційної діяльності митних органів здійснюється шляхом інформування зацікавлених осіб про нормативні акти митного законодавства України та інших держав; надання довідок щодо основних положень норм чинного митного законодавства; надання консультацій з питань, пов'язаних з реалізацією права на переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон; надання текстів нормативних актів; підтримання зв'язків із засобами масової інформації; здійснення виховної та профілактично-попереджувальної роботи серед особового складу митного органу; організації професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації особового складу. Наприклад, поширення через засоби масової інформації про хід виконання своїх завдань сприяє формуванню та утвердженню позитивного іміджу митної служби України й держави в цілому.

Організаційні форми адміністративної діяльності митних органів мають допоміжний характер і в той же час забезпечують безпосереднє здійснення таких правових форм діяльності митних органів, як правотворчість та правозастосування.

Обравши за критерій мету використання форм діяльності митних органів, можна виокремити внутрішні та зовнішні їх форми.

Внутрішні форми використовуються для здійснення внутрішньосистемної діяльності, яка спрямована на впорядкування організаційних відносин, що виникають в процесі формування та функціонування самої системи митних органів. Метою такої діяльності є забезпечення належної роботи самої системи митних органів. Вона включає: визначення структури, чисельності, функціональних обов'язків посадових осіб митних органів, забезпечення необхідних умов для їх діяльності, планування роботи, контроль і перевірку виконання, кадрове, фінансове та матеріально-технічне забезпечення.

Внутрішньосистемна діяльність полягає у безпосередньому управлінні та керівництві єдиною загальнодержавною системою митної служби України, елементами якої є й митні органи. Цей вид діяльності здійснюється вищестоящими посадовими особами всередині як всієї системи, так і в окремих її підрозділах. Внутрішні форми адміністративної діяльності, незважаючи на їх важливість та необхідність, є допоміжним і служать для забезпечення ефективної та дієвої організації зовнішньої діяльності митних органів.

Зовнішня форма використовується для виконання позасистемної діяльності митних органів, яка виходить за межі системи митних органів і пов'язана з їх участю у формуванні митної політики держави та її безпосередньою реалізацією. Тобто використання зовнішньої форми дозволяє забезпечити виконання завдань та функцій, що стоять перед митними органами.

У процесі зовнішньої діяльності митні органи здійснюють митні процедури, митно-тарифне та нетарифне регулювання, ліцензійну діяльність, видають різного роду дозволи і надають платні послуги, передбачені чинним законодавством, забезпечують ведення митної статистики та УКТ ЗЕД, здійснюють верифікацію сертифікатів походження товарів з України тощо.

Разом з тим, існують й інші варіанти класифікації форм діяльності митних органів. Як вже зазначалося вище, більшість науковців пов'язують

форму діяльності із зовнішнім проявом юридично оформлених дій органу публічного управління чи його посадової особи, спрямованих на досягнення певних наслідків. На їх думку, кожна форма управлінської діяльності охоплює вчинення 47 конкретними суб'єктами певних дій, які специфічним чином розкривають зміст управлінської діяльності, самого управлінського впливу.

Аналізуючи форму діяльності митних органів як зовнішній прояв форми реалізації митної політики, можемо зазначити, що форма діяльності митних органів – це зовнішній вияв конкретних дій митних органів та їх посадових осіб, що здійснюються ними в межах їхньої компетенції задля реалізації поставлених перед ними завдань.

Зважаючи на всю багатоманітність проявів діяльності митних органів, можемо виокремити в самостійні групи споріднених за характером, однакових чи подібних у своєму зовнішньому відображенні дій, які є самостійними формами діяльності митних органів.

У сучасній юридичній науці практично склався єдиний підхід, у межах якого до форм діяльності митних органів можна зарахувати:

- видання правових актів управління (нормативного та індивідуального характеру);
- укладення адміністративних договорів;
- здійснення юридично значущих дій;
- здійснення організаційних заходів;
- виконання матеріально-технічних операцій.

Розглянемо ці зовнішні прояви форми діяльності митних органів з позиції їх визнання у ролі засобів реалізації митної політики держави.

З метою ефективного виконання завдань, що спрямовані на безпосередню реалізацію державної політики в митній сфері, митні органи здійснюють діяльність, пов'язану з виданням такого різновиду правових актів управління як нормативні акти. Видання нормативних актів спрямовано на виконання і деталізацію законів, указів та розпоряджень Президента України, рішень уряду та інших державно-владних приписів у митно-правовій сфері, для реалізації

яких потрібні додаткові положення нормативного характеру. Наявність повноважень щодо видання нормативних актів дає можливість митним органам активно впливати на митні правовідносини таким шляхом:

- визначення конкретних завдань, функцій, повноважень митних органів та їх посадових осіб;
- деталізації прав та обов'язків громадян і суб'єктів господарювання;
- формування механізмів взаємодії та координації складових системи митної служби з іншими державними органами, співпраці з громадянами і суб'єктами господарювання;
- установлення спеціальних обмежень та заборон для учасників митно-правових відносин, що обумовлені їх специфікою;
- накладання у разі потреби додаткових обов'язків чи надання спеціальних повноважень;
- установлення гарантій реалізації громадянами та суб'єктами господарювання своїх прав і законних інтересів;
- конкретизації норм, що мають вищу юридичну силу, уточнення їх змісту.

Поряд з виданням нормативних актів широке застосування в процесі реалізації митної політики знайшло прийняття індивідуальних актів. У юридичній літературі домінує точка зору, що видання індивідуальних актів – це основна форма управлінської діяльності. Видання таких актів зумовлено владно-організаційним характером адміністративної діяльності митних органів, потребою безперервного, постійного та планомірного здійснення управлінських функцій, оперативного втручання в діяльність підпорядкованих митних органів, їх підрозділів, контролю за дотриманням митного законодавства.

За допомогою цієї форми діяльності прями приписи законів та інших правових актів застосовуються митними органами до конкретних обставин, обумовлених митно-правовим регулюванням суспільних відносин у вигляді безпосередніх юридично-владних приписів індивідуального, тобто чітко визначеного та персоніфікованого характеру. Видані індивідуальні акти

відіграють роль юридичних фактів, з якими пов'язується виникнення, зміна чи припинення митних правовідносин.

Використання цієї форми діяльності пов'язується з формулюванням та відображенням у відповідному індивідуальному акті конкретно визначеного припису, що адресується митним органом іншому учаснику митно-правових відносин. По суті, це означає, що, застосовуючи правові норми в процесі здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності, митні органи в межах своїх повноважень і за допомогою наявних у них засобів владного впливу вирішують ті чи інші індивідуальні питання, що виникають у процесі реалізації митної політики, загальна регламентація яких була здійснена нормами митного законодавства.

Аналіз практики діяльності митних органів свідчить про відмінності в характері та безпосередній меті видання індивідуальних актів. Ці відмінності обумовлені призначенням цих актів. Видання так званих оперативно-виконавчих актів пов'язується із застосуванням чи реалізацією диспозиції митно-правової норми. Реалізація санкції норми митного права пов'язана з виданням правоохоронного акта. Проте слід погодитися з думкою, що основна мета видання індивідуальних актів – це забезпечення належної поведінки учасників митно-правових відносин, яка досягається різними засобами⁸.

Ще однією формою діяльності митних органів є укладання адміністративних договорів. З огляду на неоднозначність визначення поняття адміністративного договору в сучасній юридичній літературі, авторами використовується таке його визначення: «Адміністративний договір – це угода, укладена суб'єктами адміністративного права на підставі адміністративно-правових норм у загальнодержавних та інших публічних інтересах, правовий режим якої визначається змістом владних повноважень, носієм яких є обов'язково одна з сторін».

Адміністративні договори укладаються митними органами з метою реалізації сучасної митної політики; досягнення цілей ефективного державного регулювання в митно-правовій сфері; здійснення позитивного функціонування

системи митної служби; сприяння реалізації суб'єктами господарювання своїх прав і законних інтересів. Договірні форми активно використовуються в стосунках між митними органами та іншими органами виконавчої влади, галузевими асоціаціями (об'єднаннями) суб'єктів господарювання, окремими суб'єктами ЗЕД. Тобто ми бачимо, що адміністративні договори укладаються в публічних інтересах, а їх цільова спрямованість – досягнення загальносоціального блага. Прикладами укладання адміністративних договорів за участю митних органів є Генеральна угода про співробітництво та організацію взаємовідносин Державної митної служби України і державної адміністрації залізничного транспорту України (Укрзалізниці), укладену 11 серпня 1999 р. (функціонально-управлінський договір), Меморандум про співпрацю укладений між Державною митною службою України та Радою з питань ЗЕД при КМ України від 26 жовтня 2005 р. (договір про співпрацю), договір про охорону та супроводження товарів між митним органом та суб'єктом господарювання (договір про надання послуг).

Самостійними формами діяльності митних органів слід визнати здійснення юридично значущих дій, під якими слід мати на увазі владний акт поведінки митного органу чи його посадової особи, що вчиняється стосовно фізичних чи юридичних осіб, спрямований на вирішення конкретної життєвої ситуації, що виникла в процесі здійснення зазначеним органом діяльності, який тягне для цих осіб певні правові наслідки. Прикладом такої форми діяльності митних органів є перевірка посадовою особою митних органів документів, необхідних для здійснення митного оформлення товарів чи проведення огляду товарів, що переміщуються через митний кордон.

Здійснення митними органами організаційних заходів безпосередньо не пов'язано з реалізацією державно-владних повноважень, хоча й сприяє цьому.

Такі форми діяльності під час їх застосування не тягнуть за собою настання юридично значущих наслідків, не впливають на процес виникнення, зміни чи припинення адміністративно-правових відносин, що, на думку окремих науковців, підкреслює їх підпорядковану роль у системі здійснення

функцій публічного управління¹⁰. Утім не потрібно недооцінювати значення здійснення організаційних заходів для успішної та ефективної діяльності митних органів.

Навпаки, вони відіграють вагомую роль у процесі реалізації митної політики. Це пов'язано з тим, що саме завдяки їх застосуванню опосередковується діяльність митних органів у правовій формі.

Здійснення організаційних заходів не потребує детальної регламентації і не передбачає чіткого визначення різновидів організаційних дій, що можуть бути здійснені в їх межах. Норми права лише встановлюють обсяги, рамки цих заходів у загальних рисах. Наслідком такого загального унормування є можливість обрання та застосування посадовою особою митного органу того чи іншого різновиду організаційних заходів. Такий вибір може залежати від його власного розсуду, стилю керівництва, службових традицій тощо.

Здійснення митними органами організаційних заходів передбачає:

- 1) інформування та консультування з питань митного законодавства, роз'яснення зацікавленим особам вимог чинного законодавства, надання їм стислих довідок щодо основних положень нормативних актів;
- 2) інформування населення про результати своєї діяльності; проведення перевірок оперативно-службової діяльності підпорядкованих митних органів;
- 3) надання практичної допомоги підпорядкованим митним органам, структурним підрозділам;
- 4) видання методичних матеріалів з роз'ясненням процедури застосування норм митного законодавства;
- 5) узагальнення практики застосування митного законодавства.

Ще однією формою діяльності митних органів є виконання матеріально-технічних операцій. Щодо кількості та різноманітності це найбільш поширені виконавчо-розпорядчі дії, що здійснюються апаратом управління. Така форма діяльності має допоміжний характер, адже здійснювана усіма митними органами і кожною посадовою особою, вона забезпечує виконання відображених у правових актах приписів державних органів, створює умови для використання інших форм діяльності митних органів, здійснення прав та

законних інтересів громадян і суб'єктів господарювання в митній сфері. Отже, під виконанням матеріально-технічних операцій, на нашу думку, слід мати на увазі здійснення комплексу дій, визначених технічними нормами, спрямованих на створення ефективних умов для діяльності митних органів. Виконання матеріально-технічних дій покликано організаційно та матеріально забезпечити ефективну систему управління, необхідну якість управлінської праці, формалізацію управлінських дій, застосування спеціальної організаційної техніки.

Прикладами здійснення митними органами матеріально-технічних операцій є документування діяльності митних органів; збирання та обробка митними органами даних митної статистики зовнішньої торгівлі, спеціальної митної статистики; збирання, аналіз і схематизація цінової інформації та формування бази даних про ціни на товари для визначення митної вартості й митної оцінки ідентичних та аналогічних товарів, що переміщуються через митний кордон України; розробка, впровадження й експлуатація автоматизованих програм, програмного забезпечення; використання програмно-апаратних засобів захисту інформації, митного контролю, а також зв'язку, забезпечення функціонування електронної пошти й транспортної мережі супутникового зв'язку тощо.

Висновки до розділу 1

1. Митні органи, беручи участь у формуванні митної політики держави та безпосередньо її реалізуючи, здійснюють різносторонню діяльність, якій властиві певні особливості. Безумовно, діяльність митних органів – це державно-владна діяльність, яка спрямована на реалізацію функцій держави у сфері митно-правового регулювання суспільних відносин.

2. Для митних органів є характерними:

– єдність мети діяльності – здійснення єдиної митної політики;

– єдність завдань – ефективне використання всіх інструментів митного оформлення та контролю для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності та обміну, захисту національного ринку;

– єдність функцій – участь у розробці та реалізації митної політики, забезпечення дотримання законності в межах наділеної їй компетенції щодо захисту економічних інтересів України, стягнення І мита та інших платежів, боротьба з контрабандою.

3. Головна мета діяльності митних органів, як і будь-яких органів виконавчої влади – це найбільш повне та адекватне задоволення всіх суспільно значущих потреб громадськості так званого «публічного» характеру через усебічне забезпечення пріоритету прав та законних інтересів людини.

4. Функції митних органів – це результат поділу змісту їх діяльності на відносно однорідні, взаємопов'язані напрямки впливу. Вони є втіленням призначення цього різновиду органу виконавчої влади. всі функції, здійснювані митними органами, залежно від змісту, характеру та обсягу впливу можна поділити на загальні та специфічні. У загальних функціях митних органів безпосередньо відбивається владно-організуюча сутність управління, вони відповідають найбільш загальній меті діяльності керівного суб'єкта. До таких функцій належить: прогнозування, планування, організація, розпорядництво, керування, регулювання, контроль, координація, облік та інформування. Специфічні функції митних органів віддзеркалюють особливий зміст окремих впливів, обумовлених специфікою правовідносин у царині митної діяльності.

5. Під формою діяльності митних органів можна мати на увазі об'єктивно відображену, відмінну за своїм набором структурних елементів і стадій діяльність митних органів щодо раціонального та ефективного виконання покладених на них завдань і функцій.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. Аналітичний огляд експортно-імпортних операцій як результату діяльності митних органів України

Усі сучасні дослідники-економісти визнають той факт, що саме експорт є тим двигуном, який вносить найбільший вклад до розвитку світової економіки. Нині на експорт припадає 20% світового ВВП, і ця частка постійно зростає у зв'язку з випереджаючим зростанням світової торгівлі порівняно з світовим виробництвом.

З погляду держави збільшення експорту сприяє зростанню зайнятості і обсягів національного виробництва, стимулює економічний ріст. З погляду підприємств – експорт допомагає збільшити ринки збуту, оптимально використовувати виробничі потужності, зменшити ризики коливань кон'юнктури на внутрішньому ринку і поліпшити фінансову стабільність.

Митні органи України контролюють сплату та приймають безпосередню участь у стягуванні до державного бюджету України 5 основних видів загальнодержавних непрямих податків [10]:

- Ввізне (імпортне) мито;
- Вивізне (експортне) мито;
- Імпортний податок на додану вартість із ввезених на територію України товарів (імпортний ПДВ);
- Експортне бюджетне відшкодування податку на додану вартість грошовими коштами (відшкодування експортного ПДВ);
- Акцизний податок із ввезених на територію України товарів.

Для того щоб розглянути сучасний стан експортно-імпортних операцій необхідно теоретично визначити сутність експорту та імпорту товарів. На нашу думку, найбільш повне визначення даних понять зазначене у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Так, згідно статті 1 даного закону:

- експорт товарів - продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів [1];

- імпорт товарів - купівля (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб'єктах господарської діяльності товарів з ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, включаючи купівлю товарів, призначених для власного споживання установами та організаціями України, розташованими за її межами [1].

Основною проблемою експортно-імпортних операцій залишається формування негативного зовнішньоторговельного сальдо. Для визначення основних причин, які сприяють цьому розглянемо сучасний стан експортно-імпортних операцій.

За результатами 2012 року в Україні експорт товарів та послуг склав 82337,4 млн. дол. США, імпорт – 91364,4 млн. дол. США. Розглянувши відповідний період 2010 року можна простежити, що експорт збільшився на 24% (на 19173 млн. дол. США), а імпорт на 10% (на 9027 млн. дол. США). Зовнішньоторговельне сальдо становило – -9027,0 млн. дол. США (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1

Зовнішньоторговельний баланс України (млн. дол. США)

1	Експорт			Імпорт			Сальдо		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Усього (товари і послуги)	63164,6	82186,4	82337,4	66189,9	88843,4	91364,4	-3025,3	-6657,0	-9027,0
Країни СНД	24350,2	32420,0	31313,9	27637,2	38385,7	35695,1	-3287,0	-5965,7	-4381,2
Інші країни світу	38814,4	49766,4	51023,5	38552,7	50457,7	55669,3	261,7	-691,3	-4645,8
у т.ч. країни ЄС	16240,6	21579,8	20876,1	22124,7	29147,8	29827,9	-5884,1	-7568,0	-8951,8
Товари	51405,2	68394,2	68809,8	60742,2	82608,2	84658,1	-9337,0	-14214,0	-15848,3
Країни СНД	18740,6	26177,0	25302,6	26697,4	37212,4	34452,6	-7956,8	-11035,4	-9150,0

Продовження таблиці 2.1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Інші країни світу	32664,6	42217,2	43507,2	34044,8	45395,8	50205,5	-1380,2	-3178,6	-6698,3
у т.ч. країни ЄС	13051,9	17970,0	17081,3	19101,2	25752,9	26156,4	-6049,3	-7782,9	-9075,1
Послуги	11759,4	13792,2	13527,6	5447,7	6235,2	6706,3	6311,7	7557,0	6821,3
Країни СНД	5609,6	6243,0	6011,3	939,8	1173,3	1242,5	4669,8	5069,7	4768,8
Інші країни світу	6149,8	7549,2	7516,3	4507,9	5061,9	5463,8	1641,9	2487,3	2052,5
у т.ч. країни ЄС	3188,7	3609,8	3794,8	3023,5	3394,9	3671,5	165,2	214,9	123,3

Джерело: [Державна служба статистики України](#)

Проаналізувавши таблицю 2.1., бачимо, що за 2010-2012 р. обсяги експортно-імпортних операцій зростають (так за даний період експорт товарів збільшився на 17405 млн. дол. США, послуг на 1769 млн. дол. США, а імпорт товарів за даний період зріс на 23916 млн. дол. США, імпорт послуг зріс на 1259 млн. дол. США).

Розглянувши проведення експортно-імпортних операцій в розрізі країн, можна сказати, що найбільше з України експортуються товари та послуги в країни СНД (за результатами 2012 р. даний показник сягнув 42,2 %, що на 7,1% більше за аналогічний період 2011 р.), країни Європи (26,9% від загального обсягу експорту, що на 0,1% менше за відповідний період 2011 р.) та країни Азії (23,4 % від загального обсягу експорту за 2012 р., що на 3,4 % менше за аналогічний період 2011 р.). Основним експортером послуг залишається Росія (44,2%). Збільшився експорт товарів до усіх основних країн-партнерів: Італії – на 96,5%, Російської Федерації – на 58,1%, Білорусі – на 50,9%, Польщі – на 47,9%, Туреччини – на 42,3%, Індії – на 23,7% та Німеччини – на 20,1%. Основу товарної структури українського експорту склали чорні метали та вироби з них – 32,3% від загального обсягу експорту. Найбільші експортні поставки товарів здійснювались до Російської Федерації – 26,1% від загального обсягу експорту (залізничні або трамвайні локомотиви, шляхове обладнання, механічні машини та ін.), Туреччини – 5,9% (чорні метали, насіння і плоди олійних рослин).

Серед надання послуг з України найбільше експортуються транспортні послуги (67,1% від їх загального обсягу) та різні ділові, професійні та технічні послуги (12,8%). Серед товарів найбільше експортуються недорогоцінні метали та вироби з них (33,7%), мінеральні продукти (13,1%) та механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку (11%).

Проаналізувавши обсяги ввезених та наданих іншими країнами послуг можна виділити країни СНД (імпорт за 2012 р. сягнув 30,6%, що на 9,9% менше за 2011 р.), країни ЄС (обсяг імпорту сягнув 41,7%, що на 5% менше за 2011 рік) та країни Азії (17,0 % проти 15,3% за 2011року). Основним імпортером послуг являється Кіпр (15%), Росія (14,5%). У загальному обсязі імпорту товарів найбільші надходження здійснювались з Російської Федерації – 36,5% (енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки, механічні машини, чорні метали), Китаю – 7,7% (механічні та електричні машини, взуття, одяг текстильний та трикотажний), Німеччини – 7,6%.

Найбільше імпортуються транспортні послуги (21,2%) та фінансові послуги (19,9%). Серед товарів найбільшими обсягами в Україну ввозяться такі товари як мінеральні продукти (34,8% від загального обсягу імпорту) та механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку (13,4%). Дана тенденція зберігається протягом останніх років без змін. Зовнішньоторговельні операції проводились з партнерами із 217 країн світу.

Розглянувши вищенаведені дані, можна сказати, що в Україні на даний час існує ряд структурних проблем вітчизняної зовнішньої торгівлі. До яких належать наступні: збільшення від'ємного сальдо зовнішньоторговельного обороту, низька диверсифікація товарного експорту, не вигідна спеціалізація України на світовому ринку, висока енергоємність експортованої продукції України, невідповідність значної кількості вітчизняної продукції міжнародним стандартам, зростання залежності вільної торговельної динаміки від коливань динаміки експорту недорогоцінних металів [5].

Проаналізувавши вищевказані дані, можна сказати, що Україна має перспективи розвитку зовнішньоторговельної політики. Головними напрямками підвищення здійснення експортно-імпоротної діяльності України мають бути:

1) забезпечення функціонування механізмів кредитування і страхування експорту за участю держави, а також надання державних гарантійних зобов'язань щодо експортних кредитів;

2) розробка нових видів унікальної продукції з високим технічним рівнем;

3) формулювання експортної стратегії;

4) навчання працівників іноземним мовам;

5) широке залучення українських ділових кіл до проведення спільних заходів щодо стимулювання експорту;

6) створення системи зовнішньоторговельної інформації і інформаційно-консультативних служб, що включали б їх регіональні і закордонні представництва;

7) організація оперативної роботи митних органів щодо активного просування української експортної продукції на зовнішні ринки та захист інтересів вітчизняних експортерів за кордоном;

8) створення потужного експортного сектору;

9) залучення іноземних інвестицій на основі створення СП, інших форм спільного підприємництва з іноземним капіталом;

10) лібералізація і поліпшення товарної структури імпорту;

11) гнучка податкова, цінова, депозитна, кредитна, фінансова і валютна політика, що стимулює диверсифікацію експортно-імпортних операцій;

12) сприяння заходів щодо інтеграції економіки в європейські і світові господарські об'єднання та організації.

Важливим напрямком підвищення ЗЕД є зміна товарної структури експорту товарів на користь високотехнологічних товарів. Сучасна структура ж експорту характеризується значною часткою експорту сировинних ресурсів та низькоякісних товарів.

Серед пріоритетів імпоротної політики області на перше місце необхідно твердо і однозначно поставити ввезення сучасної техніки і технології, ноу-хау, інжинірингових послуг для створення високотехнологічного виробництва та сфери послуг.

2.2. Оцінка ефективності діяльності митних органів України

Проголошення державного суверенітету і незалежності України обумовило нагальну потребу в забезпеченні належного захисту економічних інтересів української держави.

Закони України «Про митну справу в Україні» (прийнятий 25 червня 1991 року), «Про Єдиний митний тариф» та Митний кодекс (введені в дію протягом 1991-1992 років) стали законодавчою основою організації митної справи в державі, утворення митної системи України.

В Україні діє 55 митниць та 199 митних постів. Щодоби кордон перетинає понад 190 000 громадян і 50 000 одиниць транспорту. На тлі цих показників проаналізуємо діяльність митних органів України, виходячи з покладених на неї функцій.

Саме митні органи України стосовно суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності стають тим ланцюжком контролюючих органів, що не тільки стежать за дотриманням правил переміщення товарів і вантажів через митний кордон України, а й надають різну допомогу вітчизняним товаровиробникам в їхніх спробах вийти на світовий ринок. Незважаючи на визначені недоліки в розробці й удосконаленні правового поля, в якому діє Державна митна служба, і деякі труднощі в організації її функціонування, служба, що існує сьогодні, дійсно динамічно організована і досить ефективна, здатна вирішувати складні завдання, що ставлять перед нею життя і розвиток нашої економіки.

Зусилля митних органів зосереджуються на виконанні задач з удосконалювання митної справи, забезпечення повноти стягування податків і зборів при здійсненні зовнішньоекономічних операцій і своєчасності їхнього

перерахування в Державний бюджет, посилення боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил, запобігання корупційним явищам.

Система митних органів України не залишається сталою, а знаходиться в постійній динаміці, оскільки за результатами своєї діяльності постійно реформується відповідно до сучасної промислової і транспортної інфраструктури України, актуальними товарними і транспортними потоками.

Протягом 2012 року митними органами України здійснена підготовка необхідних нормативно-правових актів для введення в експлуатацію програмно-інформаційного комплексу з контролю за доставкою вантажів і загалом нової системи контролю за доставкою. Пропуск вантажів на митну територію України здійснюється тільки після перевірки наявності взятого на облік митними органами суб'єкта ЗЕД у Центральній базі даних Держмитслужби.

Нова система контролю передбачає закінчений цілісний цикл: надання заявки в митницю призначення – пропуск вантажу – доставка в митницю призначення – митне оформлення відповідно до обраного режиму.

Держмитслужбою застосовуються жорсткі заходи впливу до автоперевізників – порушників митного законодавства. За порушення положень Митної конвенції про міжнародне перевезення із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 28 українських і 19 іноземних автоперевізників тимчасово позбавлені права користуватися положеннями Конвенції, тобто перевозити вантажі із застосуванням книжки МДП.

За 2012 рік Державною митною службою України забезпечено перерахування до Державного бюджету у сумі 27,7 млрд. грн., що складає 104% виконання встановленого показника. Основні фактори, що вплинули на надходження платежів до Держбюджету, це збільшення експорту товарів та послуг на 24% в порівнянні з 2010 роком; збільшення обсягів імпорту товарів та послуг на 19,7 % та збільшення обсягів імпорту на 10% в порівнянні з 2010 роком.

Свій вплив на виконання завдань зробило і збільшення кількості кваліфікаційних рішень зі зміною коду товарів, що вплинули на збільшення митних платежів та збільшення випадків коригування митної вартості товарів.

Особливу увагу митні органи України приділяють боротьбі з контрабандою і порушеннями митних правил.

Протягом 2012 року митними органами України порушено 164 кримінальні справи про контрабанду на суму 28,8 млн. грн., в яких реально вилучено предмети правопорушень на суму 1,9 млн. грн. Протягом аналогічного періоду 2011 року порушено 336 справ на суму 437,6 млн. грн., в яких реально вилучено предмети правопорушень на суму 130,3 млн. грн.

Предметами контрабанди були:

- наркотичні засоби (113 справ (68,9%);
- зброя (26 справ (15,9%);
- культурні цінності (11 справ на суму 676 168 грн. (6,7%);
- продовольчі товари (6 справ на суму 23 841 005 грн. (3,7%);
- транспортні засоби (3 справи на суму 1 421 278 грн. (1,8%);
- сильнодіючі речовини (3 справи (1,8%);
- отруйні речовини (2 справи (1,2%);
- промислові товари (1 справа на суму 2 843 274 грн. (0,6%);
- спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації (1 справа (0,6%).

Крім цього, протягом січня-жовтня 2012 року митними органами порушено 20 376 справ про порушення митних правил на суму 1,85 млрд. грн., в аналогічному періоді 2011 року відповідно 23 780 справ на 1,92 млрд. грн.

З них 13 704 справи, в яких реально вилучено предмети правопорушень на суму 675,6 млн. грн., відповідно 16 966 справ на суму 1,2 млрд. грн. у січні-жовтні 2011 року.

У звітному періоді митними органами розглянуто 3 773 справи про порушення митних правил та застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму 11,6 млн. грн. З цієї суми стягнуто та перераховано до

Державного бюджету України 4,9 млн. грн., що на 69,9% більше ніж у звітному періоді 2011 року. Закрито провадження у 100 справах.

Упродовж 10 місяців 2012 року митними органами передано на розгляд до суду 17 600 справ про порушення митних правил на суму 2,5 млрд. грн., що на 65,8% більше аналогічного періоду 2011 року. Серед розглянутих справ судом прийнято рішення про конфіскацію безпосередніх предметів правопорушень на суму 1,1 млрд. грн. Крім цього, накладено штрафів на суму 61,1 млн. грн. (В 2011 році – 11,28 млн. грн.). Закрито провадження у 1 108 справах на суму 673,3 млн. грн.

Діяльність митних органів України в 2012 році була зосереджена на реалізації пріоритетних завдань:

- виконанні актів і доручень Президента України і Кабінету Міністрів України;

- контролі за дотриманням законності під час митного оформлення, забезпеченні повноти стягування податків і зборів у Державний бюджет України;

- протидії контрабанді і митним правопорушенням,
- реалізації й удосконалюванні нормативно-правового регулювання митної справи, управлінської діяльності, кадрового забезпечення,

- розвитку митної інфраструктури і розвитку міжнародного митного співробітництва.

В таблиці 2.2. наведені статистичні дані про кількість учасників ЗЕД, що перебувають на обліку у митних органах України, за період з 2009 по 2012 рр.

Таблиця 2.2.

Кількість учасників ЗЕД за період з 2009 по 2012 рр. (тис.)

Показник результативності	2009	2010	2011	2012
Кількість підприємств, включених до Реєстру підприємств, допущених до електронного декларування	16	18	57	2 151
Кількість оформлених ЕВМД	–	–	–	13 135
Кількість оформлених ЕПП	5 253	5 372	8 955	30 121
Кількість оформлених ЕПД	–	193	2 633	93 357

Як показує аналіз даних, наведених в таблиці 2.2., кількість підприємств, включених до Реєстру та допущених до електронного декларування зростає з 16 у 2009 році до 2151 у 2012 році.

Станом на 1 грудня 2012 року загальна кількість учасників ЗЕД, що перебувають на обліку в митних органах України становить 85,8 тис., з них зовнішньоторговельні операції здійснювали 34,0 тис. учасників. Кількість митних органів, що здійснюють митний контроль та оформлення товарів – 27.

Додаткові надходження до бюджету за рахунок прийняття митними органами України класифікаційних рішень, за 2012 рік складають 44,5 млн. грн. (збільшення на 46,4% порівняно з 2011 роком). Класифікаційними підрозділами митних органів України прийнято 3647 класифікаційних рішень. За їх результатами класифіковано 5350 товарів.

Одним з головних напрямків класифікаційної роботи є перевірка правильності класифікації товарів після митного оформлення. Зокрема, додаткові надходження до бюджету від контролю класифікації товарів на етапі після митного оформлення складають майже 10,5 млн. грн.

Всього, за результатами даних заходів, у 2012 році забезпечено донарахування митних платежів у сумі 55 млн. грн., що на 77,4% більше показника 2011 року (31 млн. грн.).

Збільшення додаткових надходжень до бюджету за рахунок прийняття класифікаційних рішень свідчить про покращення ефективності роботи митних підрозділів з класифікації товарів, зменшення кількості необґрунтованих перевірок та затримок митного оформлення.

Для спрощення та гармонізації митних процедур, протягом 2012 року опрацьовано 81 звернення юридичних осіб стосовно винесення попередніх класифікаційних рішень на товари, що плануються суб'єктами ЗЕД до переміщення через митний кордон України та прийнято 63 попередніх класифікаційних рішень.

З метою гармонізації технологій митного контролю з відповідними стандартами європейських держав, спрощення митних процедур при

переміщенні товарів через митний кордон України, запроваджено внесення єдиного класифікаційного рішення на окремі товари до профілю ризику «Контроль класифікації товарів групи «прикриття» (всього понад 1 400 рішень).

Це забезпечує єдиний підхід до класифікації одного й того ж товару у різних митних органах, дозволяє реалізувати оперативний та зручний доступ до інформації щодо класифікаційних рішень при всіх митних оформленнях без прив'язки до місця знаходження.

Для реалізації поставлених завдань у частині здійснення класифікаційної роботи та з метою прискорення митного оформлення, митними органами України зменшенню кількості необґрунтованих перевірок та затримок при здійсненні митних процедур у програмно-інформаційному комплексі «Інспектор-2006» функціонує режим «Пошук класифікаційних рішень», який дозволяє:

- проводити моніторинг прийнятих класифікаційних рішень митниць;
- здійснювати пошук єдиного класифікаційного рішення (зразкового) при класифікації одного й того ж товару;
- забезпечити зручний та швидкий доступ до інформації, яка була прийнята іншими митними органами під час прийняття класифікаційного рішення.

Митно-тарифна політика України є невід'ємною частиною державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності й спрямована на захист економічних інтересів держави, дотримання справедливої регуляторної політики та підтримку вітчизняного бізнесу. Одним із шляхів практичної реалізації цієї політики є контроль за визначенням країни походження товарів.

У 2012 році, внаслідок прийнятих рішень про визначення країни походження товарів, митними органами визнано недійсними 389 преференційних сертифікатів про походження товару.

З початку 2012 року направлено на перевірку до уповноважених органів Нідерландів, Великобританії, Італії, Туреччини, Чехії, Китаю, Словенії, Польщі,

Бельгії, Словаччини, Угорщини та Норвегії 168 непреференційних сертифікатів на походження.

Кількість рішень, прийнятих митними органами України з визначення країни походження товарів у 2012 році, склала 660, що в 1,4 рази більше ніж за відповідний період 2011 року. Ефективність одного рішення з визначення країни походження товару по митній системі збільшилась у порівнянні з 2011 роком у 3 рази. За результатом перевірки у 2012 році правильності визначення країни походження, додаткові надходження до Держбюджету склали майже 19 млн. грн., що на 11,2 млн. грн. більше відповідного періоду минулого року.

Відповідно до Митного кодексу України та міждержавних зобов'язань Держмитслужбою забезпечено підтримку вітчизняного товаровиробника здійснюючи верифікацію (перевірку) сертифікатів про походження товарів з України за запитами зарубіжних митних адміністрацій у випадку надання українським товарам тарифних преференцій в країнах СНД та ЄС.

Держмитслужбою України на постійній основі поглиблюється співпраця та взаємодія з представниками бізнес-структур, власниками прав на об'єкти права інтелектуальної власності з метою недопущення порушень прав інтелектуальної власності під час здійснення зовнішньоекономічних операцій. У 2012 році у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності зареєстровано 396 об'єктів (з них діючих реєстрацій – 285), також зафіксовано 227 випадків призупинення митного оформлення за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності.

Одним з напрямів роботи митниць щодо захисту прав інтелектуальної власності було також забезпечення прав УЄФА на період підготовки та проведення чемпіонату ЄВРО 2012. Митними органами постійно ведеться робота щодо недопущення ввезення на митну територію України товарів з незаконним використанням символіки та торговельних марок УЄФА.

Відповідно до Наказу Міністерства Фінансів України «Про затвердження Порядку взаємодії митних органів із Центральним митним управлінням лабораторних досліджень та експертної роботи при проведенні митного

контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, Нормативів взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (аналізу, експертизи) та форми акта про взяття проб (зразків) товарів» від 26 червня 2012 року митні органи України здійснюють експертні дослідження.

У 2012 році експертними підрозділами Центрального митного управління лабораторних досліджень та експертної роботи досліджено 10142 зразки, що на 23% більше ніж за аналогічний період 2011 року. Результативність проведених, з метою ідентифікації для подальшої класифікації, досліджень становить 17% (в 627 з 3613 досліджених з цією метою зразків встановлені невідповідності заявленим характеристикам).

Економічна ефективність підготовлених експертних висновків, за 2012 рік, становила 11,6 млн. грн., що в 4,2 рази більше аналогічного періоду 2011 року (2,4 млн. грн.). В 61% зразків, досліджених з метою виявлення контрольованих речовин, підтверджена їх наявність (в 491 зразку з 807 досліджених). Досліджено 5722 зразки в рамках криміналістичної, товарознавчої та технічної експертизи.

В рамках здійснення попередньої оцінки майна та проведення товарознавчої експертизи, з 2012 року, спеціалістами-товарознавцями опрацьовано 94 запити та постанови про призначення експертизи у справах про порушення митних правил з питань проведення попередньої оцінки майна та товарознавчої експертизи, направлених митницями.

В ході опрацювання запитів проведено оцінку 459 зразків товарів (серед яких: дизельне паливо, електропобутові пристрої, одяг, взуття, автомобілі та продукти харчування) та складено 82 висновки, за якими загальна вартість оціненого майна складає 3,6 млн. грн.

З метою забезпечення уніфікованого підходу до досліджень товарів експертними підрозділами Держмитслужби України розроблено та направлено митним органам Методичні рекомендації з товарознавчої експертизи непродовольчих товарів. Проведена митними органами робота дозволила забезпечити єдиний та уніфікований підхід до оцінки конфіскованого та

безхазяйного майна, наповнення держбюджету за результатами його реалізації та застосування штрафних санкцій до порушників митного законодавства.

Розвивається співпраця з експертними підрозділами зарубіжних країн. В березні 2012 року Центральне митне управління лабораторних досліджень та експертної роботи України відвідала делегація Податкової та митної служби Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Зокрема, в рамках візиту обговорювались питання обміну досвідом щодо методів та практики проведення досліджень для попередження незаконного імпорту наркотичних, отруйних і вибухових речовин, забезпечення екологічної безпеки, прискорення митного контролю в пунктах пропуску. Також відбулася зустріч з Керівником Програми з експортного контролю та безпеки кордонів (EXBS) при посольстві США в Україні Джеймсом Ф. Келлі.

Державна митна служба України також ефективно проводить міжнародну співпрацю. У рамках міжнародного співробітництва у 2012 році проведено цілу низку зустрічей. Із них:

– з керівниками митних адміністрацій: Республіки Польща, Республіки Молдова, Російської Федерації, Республіки Білорусь, Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Республіки Вірменія – дев'ять двосторонніх зустрічей;

– Республіки Білорусь та Російської Федерації – дві трьохсторонні зустрічі;

– спільне засідання керівників митних адміністрацій України, Республіки Білорусь та глави Місії EUBAM.

Метою зустрічей було обговорення наступних питань:

- створення комфортних умов для перетину митного кордону;
- організація обміну інформацією та розвиток митної інфраструктури на спільних ділянках кордону;
- подальше виконання сторонами спільних дій у правоохоронній сфері;
- пошуку подальших шляхів співробітництва.

За результатами проведених зустрічей, Держмитслужбою підписано 6 міжнародних документів, які не мають характеру міжнародного договору. Проведено також три зустрічі з главами дипломатичних представництв Ізраїлю, Французької Республіки та Данії, які акредитовані в Україні. В ході зустрічей обговорено поточні питання взаємодії між країнами у митній сфері. Цілу низку зустрічей проведено з представниками іноземного бізнесу (Іспанії, Фінляндії, Швейцарії, Республіки Молдова, Американської торговельної палати та Європейської бізнес асоціації). Обговорено питання, які виникають у суб'єктів ЗЕД під час здійснення митних процедур. Більшість проблемних питань під час таких зустрічей було знято та надано відповіді.

Також проведено зустріч із торговельними представниками та/або керівниками торгово-економічних підрозділів Посольств держав-членів ЄС, США, Швейцарії, Норвегії та Канади. Під час заходу було обговорено положення нового Митного кодексу України, стан підготовки до проведення Фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу Євро-2012 та ознайомлено з роботою митних органів щодо створення комфортних умов для перетину митного кордону.

Протягом першого кварталу 2012 року Держмитслужбу відвідали делегації експертів митних адміністрацій Республіки Молдова та Королівства Нідерланди. Метою цих зустрічей було обговорення таких питань:

- методологія визначення митної вартості товарів, що ввозяться в Україну з інших держав;
- визначення шляхів щодо реалізації українсько-нідерландського проекту у сфері управління аналізу ризиків в рамках Програми Уряду Королівства Нідерланди, запровадження якого буде спрямовано на вдосконалення роботи Держмитслужби. Крім цього, 33 представників Держмитслужби прийняли участь у 15 міжнародних заходах у митній сфері.

2.3. Особливості діяльності митних органів країн Європейського Союзу

В умовах глобалізації світової економіки і посилення взаємозалежності країн різко зросло значення митної складової їх економічної політики. Ефективна митна політика і раціонально організовані митні служби сприяють використуванню переваг глобалізації (стимулюють зростання зовнішньої торгівлі країни, поліпшення структури її товарообігу і підвищення конкурентоспроможності експортної продукції). «Митна адміністрація, – справедливо відзначає польський економіст Г. Мосей, – є важливим елементом інституційного оточення підприємства, що функціонує в умовах ринкової економіки і глобальної торгівлі [4]». У той же час успішне функціонування митниць дозволяє мінімізувати деякі негативні наслідки глобалізації, включаючи розширення поля для різного роду шахрайства і криміналізації на світових товарних і фінансових ринках.

Одним з ефективних засобів державного управління в різних сферах суспільного життя є створення міждержавних організацій, в тому числі і митних союзів. Найефективнішим митним союзом останнього часу є Митний союз Європейського Союзу (ЄС). Формування Митного союзу ЄС було завершено в 1968 р., проте у країнах-членах продовжували зберігатися істотні відмінності в митних правилах і процедурах, завдяки яким проходження товарів через кордони усередині ЄС спричиняло втрату часу і невиправдані витрати. Тільки простої вантажного транспорту в митних пропускних пунктів обходилися в 1 млрд. євро, а в цілому витрати, пов'язані з виконанням митних формальностей, складала, за даними Комісії ЄС, від 5 до 10 % вартості внутрішньорегіональної торгівлі [6]. За оцінками експертів, потрібно ще понад 20 років, щоб усунути адміністративні бар'єри на кордонах між країнами – членами ЄС.

Положення корінним чином змінилося лише зі створенням у 1992 р., на основі Єдиного європейського акту (1986 р.), єдиного внутрішнього ринку, що передбачає повну свободу пересування в рамках ЄС товарів, послуг, капіталів і

осіб («Європа без внутрішніх кордонів»). З утворенням такого ринку центр тяжіння митного контролю перемістився на зовнішні кордони ЄС, а товарообіг між країнами-членами перестав розглядатися як зовнішня торгівля. Проте продовжували залишатися відмінності в національних митних правилах і процедурах при проходженні зовнішніх кордонів товарами третіх країн.

Відмінності в законодавстві і відсутність загальної митної політики країн-членів перешкоджали поглибленню економічної інтеграції в ЄС і Західній Європі в цілому (утворений у 1992 р. Європейський економічний простір з участю країн ЄС і Європейської Асоціації Вільної Торгівлі (ЄАВТ) базувався на нормах і правилах ЄС, зокрема в митній сфері), а також послабляли позиції цього об'єднання в контексті глобалізації світової економіки і загрози зростання міжнародного тероризму.

Митний союз ЄС істотно впливає на діяльність національних митних органів. Митне право ЄС реалізується через митні органи країн-членів. Згідно зі ст. 4 Митного Кодексу ЄС (МК ЄС), митні органи – державні органи, до функцій яких входить, зокрема, застосування митного законодавства.

Створення митного союзу і перехід компетенції з митно-тарифних питань до інститутів ЄС відобразилися на діяльності митних органів країн-учасниць цього об'єднання, але їх функції не зменшилися, а відповідальність, особливо після ліквідації меж усередині ЄС, зросла. Кожна вхідна митниця на зовнішніх межах ЄС проводить митне очищення товару і випускає його, після виконання всіх необхідних платежів і формальностей, у «вільний обіг» не тільки на внутрішній ринок своєї країни, а на всю митну територію ЄС, прирівнюючи його таким чином до національних товарів країн-членів. Процеси глобалізації привели до розширення сфери діяльності національних митниць за рахунок посилення їх ролі в боротьбі з контрабандою, торгівлею контрафактними товарами, незаконним увезенням наркотиків, зброї і робочої сили, а також «відмиванням» грошей.

На сьогодні, згідно з Митним кодексом Європейського Союзу, митні органи країн-членів виконують такі функції.

Під митним контролем (ст. 4 МК ЄС) розуміються огляд товарів, підтвердження дійсності і достовірності документів, перевірка рахунків підприємств і інших записів, огляд багажу та інших товарів, переміщуваних особами, проведення офіційних розслідувань та інших дій з метою забезпечення дотримання митного законодавства та інших розпоряджень, застосованих до товарів. Крім того, ст. 13 Кодексу встановлює, що митні органи мають право здійснювати всі форми контролю, які вони вважають необхідними для забезпечення правильного застосування митного законодавства.

Обсяг прав митних органів, підстави і порядок здійснення конкретних дій при проведенні митного контролю визначаються Митним кодексом і Регламентом Комісії ЄС по його застосуванню.

До основних митних платежів в Євросоюзі, крім митного збору на промислові і сільськогосподарські товари, відносяться: податок на додану вартість з імпорту (ПДВ) і акцизи на деякі імпортовані товари (нафтопродукти, тютюнові вироби, алкогольні напої). Податки поступають до бюджетів країн-членів і потім частково перераховуються до єдиного бюджету [1, с. 381].

Так, товар може бути затриманий на митниці за підозрою в тому, що він небезпечний, а також за відсутності в товаросупровідній документації і маркіровці інформації про характер товару і інструкцій щодо поводження з ним. Митники інформують про це компетентну національну владу, яка організовує перевірку якості імпортованих товарів і в разі підтвердження прямої загрози для споживачів ухвалюють рішення про заборону випуску товару у вільний обіг в ЄС. При ввезенні в ЄС продовольства і сільськогосподарських товарів постачальники повинні пред'являти митниці сертифікати, видані уповноваженими національними органами санітарного, ветеринарного і фітосанітарного контролю.

Забезпечення виконання експортерами правил ЄС, що обмежують вивіз деяких товарів (наприклад, технологій подвійного застосування, які можуть бути використані у виробництві зброї масового знищення, що набуває особливого значення у зв'язку з посиленням міжнародного тероризму).

Боротьба з різного роду шахрайством, перш за все з увезенням підроблених або контрабандних товарів (вартість підробок, конфіскованих митницями країн ЄС, безперервно зростає: з 2008 р. по 2011 р. вона збільшилася з 25 до 100 млн євро на рік) [2]. З 2012 р. набули чинності нові правила боротьби з підробленою продукцією, передбачаючи рішучіші дії митників по відношенню до товарів сумнівного походження. Відомості, що подаються митницями про реальний вивіз сільськогосподарських товарів, субсидійованих з бюджету ЄС, перешкоджають деяким несумлінним європейським підприємцям використовувати засоби ЄС не за призначенням. Останніми роками велика увага надається протидії спробам відмивання кримінальних капіталів (присікається провезення через межу крупних сум готівки або чеків на пред'явника).

Збір статистичних даних про торгові потоки. Відомості про зовнішню торгівлю країн ЄС, що наводяться Євростат, базуються на даних митних звітів.

Структура національних митних служб обумовлена внутрішніми потребами кожної держави і істотно розрізняється за країнами. Проілюструємо це на прикладі організації митних служб Німеччини і Фінляндії [3].

Основоположні рішення з питань митної справи в Німеччині, як і будь-якої сфери державного управління, визначають найвищі органи державної влади – парламент і уряд (як органи загальної компетенції). Парламент затверджує Митний тариф, забезпечує митну і торгову єдність території країни, роботу митної охорони (ст. 73 п. 5 Конституції Німеччини). Так, і Головна митна служба Німеччини, і Головне митне управління Фінляндії підпорядковані Міністерствам фінансів цих країн.

У Німеччині управління митними службами здійснюється на чотирьох рівнях. Загальним керівництвом діяльністю митних органів займається федеральне Міністерство фінансів, у складі якого є Митно-криміналістське відомство (веде розслідування по фактах порушення митного законодавства ЄС) і Управління федеральною монополією на продукти винокуріння (здійснює

нагляд за виробництвом цих продуктів у країні і стягує акцизи з імпортних алкогольних напоїв).

Митна служба Німеччини спільно з Управлінням федеральною монополією на продукти винокуріння здійснює нагляд за виробництвом винногорілчаных виробів на території Німеччини і стягує акцизи на алкогольні напої, що імпортуються. Митні комісаріати разом із загонами прикордонної служби і поліції здійснюють охорону державного і митного кордонів Німеччини і ЄС, включаючи контроль і нагляд за рухом транспорту і пересуванням фізичних осіб. Таким чином, функції митних органів Німеччини поєднують роботу податкової поліції, автомобільної інспекції і прикордонних військ.

У ФРН у складі Управління митного збору, податків на споживання і монополії функціонують три підрозділи: 1. Організації і управління митницями; 2. Митної політики; 3. Податків на споживання і монополії. У кожному підрозділі функціонують декілька так званих референтур. У першому працюють референтури організації та управління митною службою; навчання і атестації; постачання й автотранспорту; касових операцій і бухгалтерського обліку; прикордонна митна служба; служба митних розслідувань та ін. У другому підрозділі три референтури зайняті питаннями митного тарифу по закріплених за кожною розділах ТН ЗЕД, інші – питаннями відповідно митного законодавства, митного режиму переробки і транзиту товарів, митної вартості, торгово-митної політики Всесвітньої торгової організації і інших міжнародних організацій, торгово-митної політики Всесвітньої митної організації. Референтури третього підрозділу займаються питаннями стягування податків на нафтопродукти, монополії на виробництво сірників і алкогольної продукції, митного збору і податків на споживання тютюну й інших підакцизних товарів.

Головні фінансові дирекції (на сьогодні 21) розподіляють стягнутий митний збір і збори, включаючи акцизи, ПДВ і податки з користувачів автобанів, по бюджетах (земельний, федеральний і єдиний бюджет ЄС) і здійснюють збір статистичних даних про зовнішньоторговельний обіг країни.

Головні митниці (всього 99) займаються митним контролем і оформленням товарів і транспортних засобів. В їх підпорядкуванні знаходяться: митні пости (є в усіх аеропортах, морських портах і автопереходах; здійснюють попередні огляд і оформлення товарів і транспортних засобів); оперативно-розшукові митниці (займаються правоохоронними питаннями: заводять справи і передають їх до Митно-криміналістського відомства; уповноважені і самостійно виносити ухвали; у їх складі діють мобільні контрольні групи, що здійснюють вибіркового контроль вантажних автомашин, складів, огляд фізичних осіб та ін.); митні комісаріати (ведуть охорону державного і митного кордону Німеччини і ЄС; наділені тими ж повноваженнями, що і співробітники поліції, включаючи контроль і нагляд за дорожнім рухом).

У Німеччині головні митниці безпосередньо організують митне оформлення і контроль товарів і транспортних засобів, маючи в підпорядкуванні митні пости, комісаріати, оперативно-розшукові митниці. Функції митних постів полягають в огляді і попередньому оформленні товарів і транспортних засобів. Митні пости розташовані в усіх аеропортах, морських портах, на головних автомагістралях. Митні комісаріати разом із загонами прикордонної служби і поліції здійснюють охорону державного і митного кордонів Німеччини і ЄС, включаючи контроль і нагляд за рухом транспорту і пересуванням фізичних осіб, оперативно-розшукові митниці здійснюють правоохоронні функції митного відомства Німеччини.

Оперативно-розшукові митниці здійснюють правоохоронні функції митного відомства Німеччини: заводять справи про порушення митних правил (ПМП), забезпечують їх передачу в Прокуратуру за наявності ознак злочину; у випадках, що не вимагають спеціального розслідування, уповноважені виносити ухвали за справами про ПМП. У складі оперативно-розшукових митниць діють «мобільні контрольні групи», які здійснюють вибіркового огляд вантажних автомобілів, складів, огляд фізичних осіб тощо.

Організація митної служби на місцях залежить в першу чергу від інтенсивності товарообігу, а отже, потреб у митному регулюванні. Територія

держави, як правило, поділяється на декілька районів, в межах яких і функціонують місцеві (регіональні) митні органи.

Митна служба Фінляндії організована по-іншому. Приєднання Фінляндії до ЄС на початку 1995 р. сприяло спрощенню ведення частини зовнішньоторговельних операцій, зростанню обсягів товарообігу і збільшенню митних платежів до бюджету країни і ЄС. Фінські митники активно використовують нові технології в оформленні документації та контролі. На сьогодні, за оцінкою російських фахівців, фінська митниця є однією з висококваліфікованих сучасних служб державної адміністрації [2].

Загальне керівництво митницями Фінляндії здійснюється, як і в Німеччині, Міністерством фінансів, у штаті якого є Генеральний директор митної служби. Його основною функцією є розробка економічної політики Уряду і подальший контроль за її здійсненням. Міністерство розробляє державні річні проекти з використання фінансових ресурсів, формування бюджету і управління фінансами країни в цілому.

Національний митний департамент Фінляндії відповідає за діяльність центральної адміністрації фінської митниці. Її основними завданнями є забезпечення одноманітності митної діяльності і безперервності справочинства з повним дотриманням національного законодавства. Національний митний департамент планує також процес розвитку і вдосконалення діяльності митної служби країни, митних агентств консультантів і інших організацій.

З метою управління митними службами на місцях територія Фінляндії поділена на сім митних регіонів, в межах яких є регіональна митниця з підпорядкованими їй одним або декількох митними постами. Регіональні митниці підлегли національному митному департаменту, але не мають права ухвалювати управлінські рішення відповідно до своїх повноважень у регіоні. Директор регіональної митниці несе персональну відповідальність за діяльність підпорядкованих йому служб. Структура організації служб митного регіону залежить від специфіки товарообігу, обумовленого, в першу чергу, географічним положенням даного регіону. Проте на всій території країни

застосовується єдина система митних процедур, стягування митних платежів, установлені Національним митним актом.

Структура фінських митних органів включає: 1) Центральне адміністративне об'єднання митних служб (на правах міністерства), 2) Регіональне митне управління; 3) Митну лабораторію - науково-експертний підрозділ, що обслуговує всю країну.

Регіональні митниці знаходяться у віданні Центральної митної адміністрації, але мають право ухвалювати самостійні рішення відповідно до своїх повноважень у регіоні. Структура організації митного регіону залежить від його завдань і розташування.

В останні десятиліття митне адміністрування в ЄС знаходиться, як наголошувалося вище, у процесі реформування під впливом нових тенденцій, обумовлених розвитком регіональної інтеграції та глобалізацією світової економіки.

Однією з головних цілей державного управління в Митному Союзі ЄС, реалізація якої фактично почалася ще в 1980-х рр., є спрощення процедур митного оформлення. Застосування спрощених процедур дозволяє надавати товари в розпорядження імпортера набагато швидше, ніж при використанні стандартних процедур. Тим самим вивільняються значні засоби, використовувані інакше на оплату послуг із зберігання, транспортування товарів і перевантаження їх у місцях огляду, пришвидшується надходження до бюджету ЄС суми стягуваного митного збору.

Важливим чинником, що сприяє спрощенню митних формальностей, є використання уніфікованих митних документів, найзначущішим з яких є Єдиний адміністративний документ (ЄАД), запропонований у 1987 р. міжнародною Конвенцією про спрощення формальностей в торгівлі товарами. В Європейському співтоваристві ЄАД введено в 1988 р. (одночасно ЄАД ввели країни ЄАВТ, а пізніше – країни Центральної і Східної Європи, які з 1 травня 2004 р. стали членами ЄС).

Помітно спростилася процедура декларування товарів. У деяких випадках митні органи країн ЄС дозволяють застосування попередньої короткої декларації або спрощеного порядку декларування без надання деяких відомостей про товари або додаткових документів, заміну декларації іншим комерційним або адміністративним документом тощо. Обов'язкова умова застосування таких спрощених форм – указівка всіх відомостей, необхідних для ідентифікації товарів.

Останніми роками спрощення митних процедур здійснюється головним чином за рахунок упровадження нових інформаційних технологій. На це націлено програми ЄС: Сикіот 2000 і Сикіот 2007. Євросоюз і вхідні в нього країни виділили на період 2007-2011 рр. понад 100 млн. євро на те, щоб весь митний документообіг вівся переважно в електронній формі [2].

Так, прискоренню процедури декларування сприяє використання електронних каналів зв'язку (це не виключає необхідності представлення декларації і супутніх документів в традиційному вигляді пізніше). Електронне декларування активно упроваджується, наприклад, у практику фінської митної служби, зокрема у відносинах з Росією. Фірми, що зарекомендували себе як добросовісні платники, можуть наперед послати по електронній пошті всі необхідні дані, вказати дату і час, коли вантаж пройде через пункт митного контролю, а до прибуття всі документи вже будуть оформлені і завірені.

У стадії становлення знаходиться нова комп'ютеризована транзитна система ЄС (МСТ8). Її використання, крім спрощення митної перевірки на зовнішніх межах ЄС, сприятиме розширенню співпраці між національними митними адміністраціями, зокрема в боротьбі з контрабандою і іншими незаконними операціями. Вартість системи оцінюється в 43 млн. євро, але витрати на її упровадження поза сумнівом виправдають себе, якщо врахувати масштаби контрабандного транзиту через територію ЄС [8].

З урахуванням деяких негативних наслідків глобалізації світової економіки і загрози тероризму, Рада ЄС прийняла в червні 2003 р. «Висновок про роль митниць в інтегрованому управлінні зовнішніми кордонами»,

відповідно до якого вимагається надавати більше уваги питанням забезпечення безпеки в повсякденній роботі митних служб. Рада висловилася за посилення митного контролю на зовнішніх кордонах ЄС, правила якого поки що значно розрізняються в окремих країнах-членах. Пропонується розширювати обмін інформацією і співпрацю між митними адміністраціями і економічними операторами (у т. ч. із сусідніми країнами); гарантувати однаковий рівень захисту в усіх вхідних і вихідних пунктах; проаналізувати можливі ризики, виявити найефективніші інструменти захисту зовнішніх кордонів ЄС і вирішити питання фінансування (зокрема з бюджету ЄС).

Слід зазначити також пропозицію Європейської комісії (схвалено Європарламентом) про встановлення постійного моніторингу над провезенням готівки через зовнішні межі ЄС (на суму 15 тис. євро і більше) шляхом обов'язкового декларування або пред'явлення на вимогу митних органів. Останні можуть зажадати пояснення від їх власників про походженні знайденої готівки і при обґрунтованих підозрах на «відмивання» грошей удатися до їх тимчасової конфіскації на основі адміністративного рішення. Виходячи з того, що крупні економічні злочини в зростаючому ступені включають порушення митного і податкового права, Німеччина, Бельгія і Франція виступили з ініціативою створення бази даних про митні порушення з метою допомогти компетентним митним органам країн-членів у проведенні розслідувань з цих питань.

Підводячи підсумки, можна охарактеризувати європейську митну службу як добре організований державний механізм, заснований на уніфікованих процедурах і документах, сучасних інформаційних технологіях, взаємній довірі митників і економічних операторів, а також відповідальності обох сторін за дотримання встановлених правил. Глибока інтеграція в багатьох областях економіки Євросоюзу спричинила створення найдосконалішої митної системи з діючих у розвинених країнах. Закономірне і прагнення органів ЄС продовжити реформування цієї системи з метою її пристосування до умов, що змінюються, в сучасному глобалізованому світі. Цілком доречною вважається необхідність адаптації Державної митної служби України до митних стандартів ЄС.

Висновки до розділу 2

1. За 2012 рік Державною митною службою України забезпечено перерахування до Державного бюджету у сумі 27,7 млрд. грн., що складає 104% виконання встановленого показника. Основні фактори, що вплинули на надходження платежів до Держбюджету, це збільшення експорту товарів та послуг на 24% в порівнянні з 2010 роком; збільшення обсягів імпорту товарів та послуг на 19,7 % та збільшення обсягів імпорту на 10% в порівнянні з 2010 роком.

2. Свій вплив на виконання завдань зробило і збільшення кількості кваліфікаційних рішень зі зміною коду товарів, що вплинули на збільшення митних платежів та збільшення випадків коригування митної вартості товарів. Особливу увагу митні органи України приділяють боротьбі з контрабандою і порушеннями митних правил. Протягом 2012 року митними органами України порушено 164 кримінальні справи про контрабанду на суму 28,8 млн. грн., в яких реально вилучено предмети правопорушень на суму 1,9 млн. грн. Протягом аналогічного періоду 2011 року порушено 336 справ на суму 437,6 млн. грн., в яких реально вилучено предмети правопорушень на суму 130,3 млн. грн.

3. Протягом січня-жовтня 2012 року митними органами порушено 20 376 справ про порушення митних правил на суму 1,85 млрд. грн., в аналогічному періоді 2011 року відповідно 23 780 справ на 1,92 млрд. грн. З них 13 704 справи, в яких реально вилучено предмети правопорушень на суму 675,6 млн. грн., відповідно 16 966 справ на суму 1,2 млрд. грн. у січні-жовтні 2011 року.

4. Станом на 1 грудня 2012 року загальна кількість учасників ЗЕД, що перебувають на обліку в митних органах України становить 85,8 тис., з них зовнішньоторговельні операції здійснювали 34,0 тис. учасників. Кількість митних органів, що здійснюють митний контроль та оформлення товарів – 27.

5. Додаткові надходження до бюджету за рахунок прийняття митними органами України класифікаційних рішень, за 2012 рік складають 44,5 млн. грн.

(збільшення на 46,4% порівняно з 2011 роком). Класифікаційними підрозділами митних органів України прийнято 3647 класифікаційних рішень. За їх результатами класифіковано 5350 товарів. Одним з головних напрямків класифікаційної роботи є перевірка правильності класифікації товарів після митного оформлення. Зокрема, додаткові надходження до бюджету від контролю класифікації товарів на етапі після митного оформлення складають майже 10,5 млн. грн. Всього, за результатами даних заходів, у 2012 році забезпечено донарахування митних платежів у сумі 55 млн. грн., що на 77,4% більше показника 2011 року (31 млн. грн.).

3.1. Адаптація митного законодавства України в контексті Європейської інтеграції

Терміни «європейська інтеграція» та «адаптація законодавства» вже давно перестали бути чимось невідомим і незрозумілим як для представників української доктрини європейського та міжнародного права, так і для більшості пересічних громадян нашої держави. У національному законодавстві, на основі передбачених у ст. 51 Угоди про партнерство і співробітництво (далі – УПС) міжнародно-правових зобов'язань України [1], чітко визначено їх взаємозв'язок: «Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу» [2].

Це стосується і зближення чинного й майбутнього митного законодавства України, адаптація якого була запланована на період 2004-2007 рр., але не завершена й досі.

Дослідженню проблем адаптації митного законодавства України до вимог ЄС у науковій літературі приділялося достатньо уваги. Проте майже всі пропозиції та рекомендації, що озвучувалися як у вітчизняних наукових колах [3; 4], так і на рівні офіційної діяльності органів державної влади України [5], вже втратили свою актуальність. Що ж до інших, то, можемо припустити, що в період з 2010-2013 рр. на них чекає те саме.

Враховуючи необхідність активізації наукових досліджень у сфері здійснення адаптації митного законодавства України в контексті європейської інтеграції, до цілей статті віднесено таке: визначити сучасний стан адаптації митного законодавства України до законодавства ЄС, розглянути окремі проблеми її здійснення та подати пропозиції щодо прискорення та підвищення ефективності цього процесу.

Офіційна поява терміна «адаптація законодавства» в змісті нормативно-правових актів України відбулася після набуття чинності положень УПС, тобто з 1 березня 1998 р. В Указі Президента України від 11 червня 1998 р. № 615/98

зазначено: «Адаптація законодавства України передбачає реформування її правової системи та поступове приведення у відповідність із європейськими стандартами і охоплює приватне, митне, трудове, фінансове, податкове законодавство, ... , а також інші галузі, визначені Угодою про партнерство та співробітництво. Важливим чинником реформування правової системи України слід вважати участь України у конвенціях Ради Європи, які встановлюють спільні для цієї організації та ЄС стандарти» [6].

Як етапи правової адаптації було визначено: імплементація УПС, укладання галузевих угод, приведення чинного законодавства України у відповідність зі стандартами ЄС, створення механізму приведення проектів актів законодавства України у відповідність із нормами ЄС.

Тобто проведення адаптації законодавства України планувалося, з одного боку, з метою реформування національної правової системи в цілому відповідно до вимог європейських стандартів, у межах процесу правової адаптації України до положень сучасної європейської системи права (у широкому розумінні), а з іншого – коли мова йшла про приведення чинного законодавства України у відповідність зі стандартами ЄС, розглядалося лише в як один з етапів цього процесу (у вузькому розумінні).

Згодом адаптацію законодавства України було визначено як процес зближення та поступового приведення законодавства України у відповідність із законодавством ЄС [7] та остаточно затверджено як планомірний процес, що включає декілька послідовних етапів (перший з яких планувався у 2004-2007 рр.), приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з ЄС [2].

Незважаючи на те, що компетентні органи нашої держави тривалий час здійснювали роботу з адаптації митного законодавства, Україна й досі реалізує лише перший етап Загальнодержавної програми адаптації законодавства, який 14 січня 2009 р. продовжено на період до завершення дії УПС [8].

До того ж, характеризуючи сучасний стан адаптації митного законодавства України в контексті європейської інтеграції, слід зазначити, що в

процесі генезису в праві України поняття «адаптація законодавства» відбулося звуження розуміння процесу проведення адаптації законодавства України від реформування її правової системи в цілому до вимог сучасної європейської системи права до одного з його етапів, тобто до приведення законодавства України у відповідність з ЄС.

На нашу думку, відповідні положення законодавства України викладено таким чином, що вони суттєво звужують можливі напрями, зміст і завдання адаптації національного митного законодавства, оскільки правова система ЄС ґрунтується й функціонує на основі визнання примату міжнародного права, а така його галузь, як митне право, поки що не охоплює повністю правовідносин у сфері митного регулювання, діючи поряд з відповідними галузями національного права держав-членів. До того ж не всі держави Європейського регіону виявляють бажання увійти до складу ЄС.

У зв'язку із цим адаптацію митного законодавства України в контексті європейської інтеграції пропонується здійснювати у трьох взаємопов'язаних напрямках, а саме відповідно до: а) норм і стандартів міжнародного митного права; б) стандартів та практики митного регулювання ЄС; в) внутрішньодержавних норм і стандартів митного регулювання європейських держав.

До європейських держав автор за географічним критерієм відносить держави, розташовані на Європейському континенті, а також, враховуючи існуючий порядок регіональних структур міжнародних організацій, ті, що включені до складу Європейського регіону Всесвітньої митної організації (далі – ВМО).

Приведення національного митного законодавства кожної окремої держави у відповідність з нормами і стандартами міжнародного митного права завжди є предметом міжнародних договорів. На сьогодні головним міжнародним договором у цій галузі, безумовно, є Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18 травня 1973 р. (далі – Конвенція Кіото).

Про необхідність проведення адаптації митного законодавства України до її положень, до речі, теж у контексті європейської інтеграції, неодноразово зазначалося в різноманітних національних нормативно-правових актах. Так, в Указі Президента України від 19 грудня 2007 р. № 1236/2007 закріплено, що Кабінет Міністрів України зобов'язаний вжити заходів щодо адаптації національного законодавства до положень Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур [9].

На сучасному етапі Конвенція Кіото є чинною у двох редакціях: від 1973 р. і передбаченій Протоколом 1999 р. Перша редакція Конвенції Кіото набула чинності з 25 вересня 1974 р. За структурою вона складається з преамбули, 19 статей основного тексту та 31 додатка. Перелік Договірних Сторін Конвенції Кіото станом на 30 червня 2002 р. нараховував 62 договірні сторони, завдяки цьому її часто називали ще кодексом поведінки держав у митних відносинах.

Проте із часом деякі положення Конвенції Кіото застаріли, до того ж п'ять її додатків так і не набули чинності, що призвело до внесення пропозиції про необхідність розробки нової редакції. Тому під егідою Ради митного співробітництва за допомогою іншого міжнародного договору, а саме Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур від 26 червня 1999 р. (далі – Протокол), і було запроваджено нову редакцію Конвенції Кіото. Станом на жовтень 2010 р. перелік договірних сторін першої редакції складається з 10 держав-учасниць, а переглянутої – 71 держави-учасниці.

Змінений текст преамбули і статей Конвенції Кіото наводиться в додатку I до Протоколу. Додатки до Конвенції замінювалися Загальним додатком – як додаток II та Спеціальними додатками – як додаток III до Протоколу.

Відповідно до положень ст. 3 Протоколу, будь-яка Договірна Сторона Конвенції Кіото може висловити свою згоду на прийняття зобов'язань, що впливають із цього Протоколу, у тому числі додатків I та II до нього. Прийняття положень додатка III до Протоколу здійснюється на вибір держави.

Слід зазначити, що у вищезгаданому Указі Президента не зазначено, до якої саме редакції Конвенції Кіото слід проводити адаптацію законодавства України. Логічно припустити, що все ж таки до положень останньої, оскільки на підставі Закону України від 5 жовтня 2006 р. № 227-V, що набув чинності 12 листопада 2006 р., наша держава висловила бажання приєднатися до Протоколу та всіх його додатків [10]. Проте досі Конвенція Кіото (в оновленій редакції від 26 червня 1999 р.) не є чинною для України [11].

Цікавим є і той факт, що в Україні, в рамках приєднання до ЄС, розпочато адаптацію національного митного законодавства до всіх без винятку положень оновленої редакції Конвенції Кіото. У той час, коли власне саме Європейське Співтовариство проголосило про приєднання лише до Протоколу та його I й II Додатків, зазначивши про те, що питання щодо приєднання до Додатка III Протоколу буде вирішуватися пізніше [12].

Таким чином, виникає цілком логічне запитання щодо доцільності проведення адаптації митного законодавства України на цьому етапі її євроінтеграції до положень спеціальних додатків Конвенції Кіото, якщо вони безпосередньо не є частиною митного права ЄС.

Тому з метою недопущення повторення аналогічних ситуацій у майбутньому органам державної влади України, що відповідають за проведення адаптації національного митного законодавства до стандартів митного регулювання ЄС, особливо це стосується Державної митної служби України, Міністерства юстиції України та Міністерства закордонних справ України, рекомендується проводити ретельніший моніторинг процесів приєднання Європейським Союзом до положень багатосторонніх митних угод. І лише після цього планувати конкретні заходи з адаптації митного законодавства України до стандартів митного регулювання ЄС та терміни їх виконання.

Важливо також зазначити, що своєчасне ознайомлення з нововведеннями в праві ЄС і врахування особливостей їх форми та змісту під час планування конкретних заходів з проведення адаптації митного законодавства України чи

перегляду вже існуючих планів повинно стати одним з головних завдань усіх органів державної влади України, що залучені до цього процесу.

Держави-члени ЄС постійно вдосконалюють митне законодавство як у цілому, так і в окремих його частинах, у тому числі в галузі митного регулювання. Заходи, що стосуються оновлення митного законодавства ЄС, умовно можна поділити на такі, що пов'язані із внесенням змін до актів її первинного та вторинного законодавства, і, як наслідок, до положень національних митних законодавств як держав-членів ЄС, а разом із ними і держав-учасниць Європейського економічного простору, так і держав-кандидатів на вступ.

Так, із набуттям чинності Лісабонським договором 2007 р. суттєвих змін зазнала вся структура актів первинного законодавства ЄС.

Для забезпечення ефективної та результативної роботи національних митних адміністрацій та їх реагування на будь-які вимоги, що виникають унаслідок змін митного середовища, як це робила б єдина адміністрація, 23 травня 2007 р. Рішенням Європейського Парламенту та Ради було затверджено програму дій для митниці у Співтоваристві (Митниця 2013) [13]. Виконання її положень заплановано на період з 1 січня 2008 р. до 31 грудня 2013 р. та повинно координуватися й організовуватися Комісією та державами-членами в межах спільної політики, розробленої Групою Митної Політики.

Суттєвих змін зазнали й цілком конкретні акти вторинного законодавства ЄС в галузі митного регулювання, до положень яких, згідно зі ст. 51 УПС, органи державної влади України тривалий час адаптували національне митне законодавство. Так, 23 квітня 2008 р. Регламентом Європейського Парламенту та Ради ЄС № 450/2008 затверджено оновлений модернізований Митний кодекс Європейського співтовариства [14]. Цей регламент офіційно опублікований 4 червня 2008 р. Згідно зі ст. 188 модернізованого Митного кодексу, окремі його положення вже частково застосовуються на практиці з 24 червня 2008 р. та 24 червня 2009 р. Застосування інших його положень повинно розпочатися з 1 січня 2011 р. та 24 червня 2013 р.

Як за структурою, так і за змістом він суттєво відрізняється від попередньої його редакції [15]. Так, зберігши в структурі Митного кодексу ЄС 9 розділів, кількість статей у них було зменшено з 253 до 188. У змісті останніх, на відміну від попередньої редакції Митного кодексу ЄС 1992 р., значна увага приділяється співпраці між митними адміністраціями та уповноваженими економічними операторами, поданню електронних митних декларацій та обміну електронними даними між митними адміністраціями, при повному дотриманні положень щодо захисту та конфіденційності особистих даних тощо.

У зв'язку із набуттям чинності модернізованого Митного кодексу ЄС Комісією ЄС у формі Регламенту від 17 листопада 2008 р. також затверджено зміни до положень про його імплементацію [16]. Відповідні зміни відбуваються і в інших, суміжних з митним правом ЄС, галузях митного законодавства ЄС.

У цілому на сучасному етапі оновлення митного права ЄС, яке повною мірою можна охарактеризувати як загальносистемне, вдосконалення не торкнулися, мабуть, лише практики Суду ЄС. Але і в цій частині законодавства ЄС, з урахуванням змін, що відбуваються, дуже важко гарантувати її незмінний, сталий стан.

Отже, подальша робота з адаптації митного законодавства України в контексті європейської інтеграції обов'язково повинна проводитися з урахуванням вищезазначених змін у митному праві ЄС.

Інтеграція нашої держави до ЄС не виключає необхідності адаптації митного законодавства України до вимог національного законодавства як держав-членів ЄС, так і держав-учасниць Європейської асоціації вільної торгівлі, що є учасниками Європейського економічного простору.

Безумовно, слід продовжувати діяльність щодо взаємного узгодження митного законодавства України із законодавством інших європейських держав, які розвивають та вдосконалюють національне митне законодавство на основі як конвенцій Ради митного співробітництва та регіональних митних угод Комітету з внутрішнього транспорту Європейської економічної комісії ООН, так і угод, що укладаються в рамках окремих міждержавних об'єднань

субрегіонального характеру, як це має місце в рамках СНД, ГУАМ, ЄврАзЕС тощо.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що подальше наукове дослідження проблем здійснення адаптації митного законодавства України в контексті європейської інтеграції є надзвичайно актуальною й перспективною сферою наукових досліджень в Україні.

Адаптацію митного законодавства України в контексті європейської інтеграції пропонується здійснювати у трьох взаємопов'язаних напрямках, а саме відповідно до: а) норм і стандартів міжнародного митного права; б) стандартів та практики митного регулювання ЄС; в) внутрішньодержавних норм і стандартів митного регулювання держав-членів Європейського регіону Всесвітньої митної організації.

Результати проведеного дослідження можуть позитивно вплинути на подальший розвиток процесу адаптації митного законодавства України до законодавства ЄС, а також можуть бути використані при внесенні змін до нової редакції Митного кодексу України.

3.2. Шляхи вдосконалення організаційно-правового забезпечення діяльності митних органів України

Становлення України як демократичної, соціально орієнтованої правової держави неможливе без вирішення цілого комплексу питань забезпечення прав і свобод громадян. Прийняття Конституції України зумовило потребу у розробленні та здійсненні комплексної правової реформи, головна мета якої визначена конституційним положенням про те, що зміст і спрямованість діяльності держави зводиться саме до утвердження та гарантування прав і свобод людини. Складовим елементом правової реформи є адміністративна реформа, яка спрямована на забезпечення неухильного і якісного виконання законів та інших правових актів у правозастосовній діяльності органів виконавчої влади, на належну реалізацію громадянами своїх прав і свобод, реальне гарантування їх охорони і захисту від порушень, послідовне подолання

проявів некомпетентності, бюрократизму, безвідповідальності у діяльності посадових осіб. Конституційна норма, що визначає головним обов'язком держави утвердження і забезпечення прав людини, а також проголошує принцип, згідно з яким саме права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, сформувала новий погляд на суспільне призначення митного права. У сучасних умовах воно повинно визначатися на підставі поєднання завдань як здійснення управлінської діяльності посадових осіб митних органів, так і (причому найчастіше) запровадження та регламентації дійсно демократичних відносин між цими посадовими особами та громадянами, які перетинають митний кордон. Це мають бути відносини такого типу, за якими кожному громадянину було б забезпечено (гарантовано) реальне додержання і охорону належних йому прав і свобод, у тому числі права на вільне переміщення через митний кордон України будь-яких товарів та інших предметів, крім тих, які заборонені законодавством, а також ефективний захист цих прав і свобод у разі їх порушення. Однак нині у правозастосовній діяльності митних органів існують суттєві перешкоди для реального забезпечення прав громадян, які переміщують товари та інші предмети через митний кордон України.

На сьогодні майже відсутні комплексні дослідження стану правозастосовної діяльності митних органів України та шляхи подолання існуючих перешкод внаслідок її вдосконалення. Окремі питання вдосконалення такої діяльності досліджувались у роботах А.В. Мазура [1, с. 27] та С. Дроздова [2, с. 35].

Головним завданням є аналіз існуючих перешкод у діяльності митних органів щодо забезпечення прав громадян під час здійснення митних процедур і вироблення пропозицій щодо їх подолання та вдосконалення правозастосовної діяльності посадовців митних органів.

Забезпечення прав і свобод громадян при здійсненні митних процедур являє собою специфічну діяльність органів держави (митних органів та їх посадових осіб) зі створення умов, за яких реалізація прав і свобод громадян є

безперешкодною і максимально ефективною; її охорона здійснюється з метою запобігання найменшій можливості їх порушення, а захист сприяє їх відновленню та притягненню винної особи до відповідальності. Механізм такого забезпечення повинен щонайменше включати митне законодавство, яке забезпечує повагу і захист прав громадян; ефективну процедуру оскарження рішень, дій та бездіяльності посадових осіб митних органів; ліквідацію у діяльності митних органів України об'єктивних і суб'єктивних чинників, які перешкоджають здійсненню прав громадян у сфері митних відносин.

Найскладнішою справою є усунення таких перешкод, адже навіть у разі наявності ідеального законодавства та ефективної процедури оскарження навряд чи можна розраховувати на реальне забезпечення прав і свобод громадян у митних відносинах, адже такі перешкоди існують перш за все у площині правозастосовної діяльності митних органів. Умовно такі перешкоди можна поділити на дві групи:

1. Організаційно-структурні, які зумовлені недосконалою структурою, організаційною діяльністю Держмитслужби України.

2. Перешкоди, які лежать у площині людського фактора та виникають через нездатність посадових осіб митних органів сприймати нові ідеї, основа яких закладена у конституційному визначенні головного обов'язку держави – утвердження та забезпечення прав і свобод громадян.

Перші зумовлені, як видно з самої назви, структурою та організацією діяльності митних органів щодо здійснення митних процедур стосовно громадян, які переміщують товари та інші предмети через митний кордон України. Загальновідомо, що у будь-якій системі переважне значення мають ті внутрішні зв'язки між компонентами, які роблять той чи інший об'єкт системою (у системному аналізі вони отримали назву системоутворюючих факторів). Важливе значення у визначенні якісної специфіки системи, її особливостей та якостей має структура, що являє собою внутрішню будову державного органу як органу управління. У літературі поняття структури визначають як внутрішню форму системи, що являє собою спосіб

взаємозв'язку, взаємодії утворюючих її компонентів [3, с. 43]. Наявність структури – умова накопичення кількісних змін усередині системи, що є необхідною передумовою для її наступного розвитку та зміни. Європейські дослідники феномену бюрократичних організацій також підкреслюють, що завдяки своїм структурним характеристикам будь-яка бюрократична організація неминує є контрпродуктивною через деякий час [3, с. 45]. У системі митних органів таке нагромадження кількісних змін мало місце у 1996–1997 роках, коли збільшилася кількість учасників зовнішньоекономічної діяльності та громадян, які перетинали митний кордон нашої держави, ускладнився зміст митного законодавства, процес здійснення митних процедур. Прийнята незадовго до цього Конституція України поставила нові вимоги до органів виконавчої влади, у тому числі і до митних, що поставило питання щодо відповідності існуючої структури вимогам часу та викликало необхідність дій для підтримання робочого процесу реалізації функцій митних органів на належному рівні. Зокрема, назріла необхідність створення спеціалізованих підрозділів з питань митного оформлення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, впровадження нових вимог до посадових осіб з метою більш вузької їх спеціалізації та підвищення професійного рівня, що й було реалізовано на практиці. У той же час структура підрозділів, які відали питаннями митного контролю та митного оформлення громадян, практично не змінилася. Державу у першу чергу цікавили реальні доходи бюджету, а не міфічні інтереси громадян, що знову підтвердило залишковий підхід органів держави до сфери митних відносин за участю громадян.

Щодо потреб у забезпеченні структурами раціональності суспільного розподілу управлінської діяльності, у тому числі з питань здійснення митних процедур щодо громадян, центральне місце у змісті нормативної моделі взаємовідносин посідають, як свідчить досвід, схеми розподілу завдань, повноважень, відповідальності. Саме відповідно до цих схем будуються конкретні відносини суб'єктів управління як по «горизонталі», так і по «вертикалі». У межах правового регулювання структур органів митної служби

фіксація тих чи інших варіантів схем взаємодії пов'язана зі встановленням і розмежуванням компетенції самих органів та їх структурних підрозділів. Так здійснюється розподіл праці між ними, визначається специфічна роль кожного підрозділу і забезпечується узгодженість їх дій [3, с. 43].

Спробуємо проаналізувати структуру підрозділів Держмитслужби, які відають питаннями здійснення митних процедур щодо товарів та інших предметів, які переміщуються через митний кордон України. У центральному апараті Держмитслужби безпосередньо цими питаннями займається Управління технології митного контролю, а саме відділ організації митного контролю і технологій [4, ст. 3]. Таким чином, наявність у масштабах усієї країни одного невеликого підрозділу, що відає питаннями митного контролю сотні тисяч громадян, які перетинають митний кордон, а отже, виконує контроль за забезпеченням прав і свобод громадян при здійсненні митних процедур, лише підкреслює пануючий принцип ігнорування державою цих важливих питань. Звідси, з такого «залишкового» підходу, і численні (на відміну від митних процедур у сфері зовнішньоекономічної діяльності) прогалини у митному законодавстві, пасивність при вирішенні інших актуальних питань цього важливого сегмента митної діяльності. Аналіз виконання Закону України «Про звернення громадян» здійснюється іншими підрозділами ДМСУ [5, ст. 5]; такий аналіз не охоплює питань збору неформальних скарг, які становлять значну частину випадків незадовільного реагування громадян на діяльність посадових осіб. Адже одна з найпоширеніших причин неподання скарг при внутрішній упевненості громадянина у незаконності рішень, дій (бездіяльності) посадових осіб, полягає у зневірі його у тому, що скарга може щось змінити. Таким чином, латентність незаконних дій та їх оскаржень у сфері митних відносин сягає досить значного відсотка. У складі митних органів відсутні підрозділи, які б займалися розглядом скарг громадян; фактично не виключена ситуація, коли скарга по суті буде розглядатися у тому ж підрозділі, де працює посадова особа, рішення (діяння) якої оскаржуються.

Велике значення у забезпеченні виконання посадовцями митних органів дотримання прав громадян має проведення внутрішнього контролю, перевірок оперативно-службової діяльності митних установ. Це є одним із важливих засобів забезпечення законності у діяльності митних органів, оскільки суб'єкти відомчого контролю найбільше наближені до діяльності, яка контролюється, можуть професійно оцінити виконання посадових функцій митниками, мають можливість оперативно зреагувати на виявлені недоліки та швидко усувати порушення митного законодавства, поновлюючи відразу права та законні інтереси громадян. Разом з тим відомчий контроль нерідко обмежується лише спробами виявити факти недобору митних платежів, у першу чергу в галузі зовнішньоекономічної діяльності, в той же час питанням забезпечення прав громадян не завжди надається потрібна увага. У цьому аспекті стратегію діяльності Держмитслужби необхідно спрямувати на те, щоб максимально затрудняти маніпулювання митним законодавством з боку окремих посадових осіб і підвищити можливість оперативного перегляду незаконних рішень, які ними можуть прийматися. Звичайно, повинна існувати чітка система внутрішнього контролю в ДМСУ, передбачені заходи щодо підвищеної відповідальності, в тому числі і матеріальної, які повинні нести несвідомі чиновники за порушення прав громадян. Необхідно прийняти окремий нормативно-правовий акт, який би встановлював єдину методику перевірки оперативно-службової діяльності митних органів, у першу чергу з питань дотримання прав і законних інтересів громадян. Важливе значення має і особистий контроль керівника митного органу в межах підпорядкованих підрозділів. Тут також доцільно було б розробити методичні рекомендації керівникам щодо здійснення контрольної діяльності, зокрема щодо вибору об'єкта контролю, мети та способу його здійснення, який найкраще допоміг би встановити фактичний стан справ (наприклад, перевірка, ревізія, спостереження тощо). Не останнє місце при цьому мають правильно здійснені оцінки результатів контролю, пропозиції та рекомендації з удосконалення діяльності митних органів [6, с. 3]. Необхідно в організаційному аспекті розділити функції

з прийняття та виконання прийнятих рішень у підрозділах, які здійснюють митні процедури щодо громадян [7, с. 15]. Звичайно, запропоновані заходи повинні мати межі, щоб не виникла небезпека різкої бюрократизації управлінських процесів, що в свою чергу знову ж таки може привести до порушення прав громадян.

Враховуючи викладене, нами пропонується:

1. Створити у складі Державної митної служби України Управління по роботі з громадянами, функціями якого визначити контроль діяльності всіх підрозділів, які здійснюють митний контроль і митне оформлення товарів та інших предметів, у тому числі щодо забезпечення прав громадян, збирання та аналізу формальних і неформальних скарг і нарікань громадян щодо здійснення посадовими особами митних процедур.

2. Створити у центральному апараті Держмитслужби України Управління апеляцій, виокремивши у його складі підрозділ з розгляду письмових скарг і пропозицій громадян.

3. Створити у регіональних митницях відділи (сектори) з розгляду скарг юридичних і фізичних осіб, надавши їм організаційну самостійність щодо підрозділів, які здійснюють митний контроль і митне оформлення.

4. Організувати спеціалізовану професійну підготовку посадових осіб, які здійснюють розгляд скарг і заяв громадян.

5. Організувати обов'язкову правову підготовку персоналу митних органів, який має відношення до здійснення митних процедур щодо громадян з метою здійснення рішучої боротьби з правовим нігілізмом та юридичною необізнаністю державних службовців митних органів.

Звичайно, запропоновані заходи повинні мати межі, щоб не виникла небезпека різкої бюрократизації управлінських процесів, що в свою чергу знову ж таки може привести до порушень прав громадян.

Українській державній службі, інституційне оформлення якої відбулося з прийняттям у 1993 р. Закону України «Про державну службу», деякою мірою притаманне офіційне сприйняття вимог принципу пріоритету прав і свобод

людини. Про це свідчить хоча б те, що серед принципів, на яких ґрунтується державна служба, у згаданому законі [8, ст. 3] не тільки визначено такі принципи як демократизм, гуманізм і соціальна справедливість, а й прямо зафіксовано принцип «пріоритету прав людини і громадянина». Але за більше ніж десять років з прийняття згаданого закону дотримання цих формально задекларованих принципів не стало, на жаль, визначальною домінантою реального функціонування державної служби. Поки що у свідомості як більшості митників, так і всіх прошарків населення не подолано негативні наслідки тривалого існування в нашому суспільстві системи влади, в якій інтереси держави домінували над інтересами особи. Збереженню незадовільного стану забезпечення прав і свобод громадян сприяє те, що й досі послаблений контроль за організацією виконання управлінських рішень, не приділяється достатньо уваги питанням оцінки якості роботи і підвищення ефективності управління персоналом. В умовах і до цього часу не завжди виправданої високої централізації повноважень органів Держмитслужби головним показником роботи митних органів залишається не якісне виконання органом чи посадовою особою нормативно визначеної компетенції, функцій та повноважень, а механічне відтворення команд «згори» з наміром догодити керівництву. Все це суттєво перешкоджає громадянам реалізовувати свої законні права у відносинах з митними органами при здійсненні митних процедур. Адже передусім через повсякденні відносини з органами виконавчої влади, у тому числі і з митними, при уже звичних подорожах через кордон, громадяни можуть практично скористатися наданими їм Конституцією та іншими законами України правами і свободами, реалізувати свої законні інтереси. На сучасному етапі потрібно домогтися цілком рівноцінного ставлення посадових осіб митних органів до оцінки як стану виконання з боку громадян обов'язків перед державою, так і стану виконання з боку держави обов'язків щодо забезпечення їх прав і свобод, за що держава несе згідно з Конституцією відповідальність [9, ст. 3].

Не менш складною є друга група чинників, під якою розуміється людський фактор. Структура митних органів інтегрує в себе окремі структури: людей, соціальні процеси, технічні засоби та інші компоненти. При цьому характерною особливістю структури є те, що вона являє собою не просто структуру людей, а виступає як структура соціальних позицій, оскільки конкретні люди – безпосередні носії цієї структури – з часом змінюються, а «соціальні позиції» залишаються. У нашому випадку така «соціальна позиція» є посадою, яку займає один з тисяч службовців митної служби, що мають відношення до здійснення митних процедур щодо товарів та інших предметів, які переміщуються через митний кордон громадянами. Ці посадові особи несуть на собі відбиток того суспільства, членами якого вони є. У цьому суспільстві, де десятиліттями (якщо не століттями) насаджувався культ держави, першість її інтересів щодо загальнолюдських цінностей, державний службовець завжди стояв на сторожі інтересів держави, а не її громадян. Будучи продуктом такого суспільства, посадова особа не завжди здатна на об'єктивний, принциповий підхід до вирішення непростой дилеми «громадянин-держава». З свого боку, серед пересічних громадян поширена недовіра до державних службовців взагалі. Будь-які соціологічні опитування незмінно показують негативний рейтинг службовців з таких питань, як ступінь довіри, рівень корумпованості тощо. Такий висновок підтверджує і велика кількість оскаржуваних рішень, дій (бездіяльності) посадових осіб митних органів. Про стан забезпечення прав, свобод та охоронюваних законом інтересів громадян яскраво засвідчують положення Указу Президента України від 24.10.2003 р. № 1208.2003 «Про серйозні недоліки в роботі Держмитслужби», де, зокрема, зазначено, що:

- не організований ефективний контроль за дотриманням вимог законодавства;
- діяльність ДМСУ в сфері захисту законних прав та інтересів громадян України є незадовільною;

– правова регламентація службової дисципліни в митних органах не відповідає вимогам часу [10, с. 5].

Найважливішою передумовою ефективного державного управління взагалі є справедливий баланс інтересів між державою, з одного боку, та громадянами з іншого. Проголошений у нашій державі курс на реформу публічних галузей права передбачає перетворення владно-розпорядчої діяльності органів держави у діяльність з надання громадянам адміністративних послуг. Однак сьогодні посадові особи нерідко забувають про свою конституційну відповідальність перед громадянином за вирішення конкретних питань. Вони сприймають себе не працівниками сфери надання державних послуг, а наділеними владними повноваженнями чиновниками. Принципово новий зміст спрямованості діяльності органів виконавчої влади означає необхідність появи нового типу державного службовця, діяльність якого була б спрямована на забезпечення пріоритету прав і свобод громадян. Концепція реформи адміністративного права передбачає реформування законодавства про державну службу. Уже розроблений перший варіант Кодексу загальних правил поведінки державного службовця, яким передбачено нові вимоги до цієї категорії працівників. Важливо, щоб ці дії не стали просто даниною моді, черговою формальною компанією, а дійсно сприяли б підвищенню ефективності діяльності державного апарату, у тому числі і посадових осіб митних органів. Які ж вбачаються напрями для виховання якісно нового типу державних службовців? На нашу думку, це:

1. Підвищення професійності, що означає не лише необхідність мати високий теоретичний рівень підготовки, але й уміння працювати з людьми, психологічно правильно застосовувати ці знання.

2. Нові високі вимоги до етики поведінки (взаємоповага, справедливість).

3. Введення у практику діяльності посадових осіб поняття презумпції добропорядності громадян при здійсненні митних процедур.

4. Більш ефективно визначення статусу посадової особи, усунення колізій між великим обсягом повноважень і незначною відповідальністю за наслідки своїх дій та рішень.

5. Усі посадові особи повинні підпадати під постійні та ефективні процедури звітності та контролю.

6. Введення практики відсторонення посадових осіб від виконання службових обов'язків, пов'язаних із забезпеченням прав громадян, у разі підтвердження факту грубого порушення ними таких прав.

7. Удосконалення кадрової політики, механізму кар'єри посадових осіб виключно на конкурсній основі.

8. Публічність діяльності і відкритості контролю за посадовими особами з позицій забезпечення прав громадян.

Одним із найважливіших показників професіоналізму та загальної культури посадових осіб митних органів при здійсненні митних процедур є дотримання необхідних етичних норм. Етика митної служби вивчає вплив окремих службових дій на становище посадової особи, митного органу, митної служби України [11, с. 28]. Зміст етики полягає в тому, що вона є моральним інструментарієм, визначає систему взаємних моральних прав та обов'язків держави й особи, функціонує як внутрішня потреба, утверджуючи повагу до митної служби і держави. Вона є дієвим засобом морально-правового регулювання службових стосунків, підвищення ефективності управління процесом митного контролю та митного оформлення.

Етика митної служби є одним із складників загальної професійної культури, тобто посадова особа повинна виробити власні принципи, норми, цінності професійної майстерності, спілкування, поведінки, дотримуватися встановленої регламентації у різних ситуаціях під час здійснення митних процедур. Державна служба в ряді країн розглядається як особливий вид діяльності з своїми чітко визначеними правилами, а корпус посадових осіб-державних службовців зобов'язаний підкорятися жорстко контролюючим етичним і дисциплінарним нормам. У деяких країнах прийняті спеціальні

закони, які містять свого роду етичні кодекси або кодекси честі чиновників. Зокрема, в США такими актами є Принципи етичної поведінки урядових чиновників і державних службовців від 17.10.1990 р., Закон про етику в державних установах 1978 року, у Великій Британії – Статус державної служби. Загальні принципи поведінки державних службовців, у ФРН – Федеральний закон про дисциплінарний режим державної служби, у Франції – Генеральний статус державної служби 1946 р. У зв'язку з цим було б цілком оправданим прийняття в нашій країні Закону «Про адміністративну етику в системі державної служби», який би кодифікував усі наявні етичні норми в системі виконавчої влади.

Оскільки однією з функцій митних органів є здійснення правоохоронної діяльності, то доречно було б вивчити положення Кодексу поведінки посадових осіб по підтриманню правопорядку, затвердженого у 1979 році Генеральною Асамблеєю ООН. У цьому Кодексі, зокрема, підкреслюється, що міжнародні стандарти з прав людини, які відносяться до правоохоронної діяльності, є основою для етичних і законних примусових дій. Кодекс містить конкретні обов'язки посадової особи, у тому числі щодо забезпечення прав людини, та заборони здійснення дій, які принижують честь і гідність.

Посадові особи митних органів при здійсненні своїх повноважень можуть зіткнутися з моральними дилемами, потрапляють у ситуації, коли їм здається цілком обґрунтованою можливість порушення приписів закону для досягнення поставлених завдань. Однак якщо професійні етичні стандарти є високими, то посадовим особам набагато простіше вирішувати моральні дилеми та протистояти спокусі порушити закон. Звідси висновок, що встановлення та підтримання високих стандартів професійної етики у межах митної служби є одним із основних завдань митних органів. Цілком виправданою буде вимога до кандидата на посаду державного службовця ознайомитися зі змістом і сприйняття вимог кодексу як формальної умови для прийому на роботу. Процедури суворого контролю за новими працівниками та

періодична оцінка їх діяльності із забезпечення прав громадян будуть також сприяти підвищенню загального рівня стану такого забезпечення.

В юридичній літературі вже обговорювалося питання нормативного затвердження на рівні Закону Кодексу честі посадової особи митної служби України [11, с. 29]. Він повинен являти собою нормативно-правовий акт, який є гарантом високопрофесійної, гуманної, високоморальної службової діяльності посадових осіб митної служби. Кодекс визначає моральні принципи, норми, цінності митної служби та правила поведінки посадової особи митної служби, які мають бути спрямовані на вирішення моральних питань, пов'язаних з службовою діяльністю посадової особи. Такий кодекс може та повинен стати складовою частиною системи етичного забезпечення службової діяльності посадових осіб митних органів та, на нашу думку, буде сприяти появі нового типу державного службовця митних органів, діяльність якого була б спрямована на забезпечення пріоритету прав громадян.

Отже, подолавши ці перешкоди, митні органи зможуть почати перехід від здебільшого управлінської та каральної функції при здійсненні митних процедур до право-забезпечувальної, пов'язаної із забезпеченням реалізації прав і свобод громадян, і правозахисної, пов'язаної із захистом порушених прав. Саме в такому напрямі змінювалися акценти у процесі еволюції митного права в країнах Європейського Союзу, куди задекларувала свій рух наша держава.

3.3. Розробка заходів щодо підвищення ефективності інформаційної системи митних органів України

Аналіз ефективності і кількості митних процедур, які застосовуються на сьогоднішній день, показує що вони не в повній мірі відповідають визнаним в усьому світі таким процедурам як: попереднє інформування, електронне декларування, система керування ризиками, пост-аудит, рамкові стандарти безпеки і сприяння торгівлі, впровадження яких можливо лише шляхом

реалізації мір, спрямованих на використанні принципів інтегрованого керування за допомогою інформаційних технологій [40].

Застосування інформаційних технологій в митній службі України, створення інформаційного середовища розпочалося в 1992 році та по етапам провадження поділяється на чотири етапи. Спочатку це було формування бази даних електронних копій вантажних митних декларацій з паперових примірників та подальшою обробкою і наданням керівництву держави статистичних даних зовнішньоекономічної діяльності.

Протягом 1994-2005 років відбувалося застосування новітніх інформаційних технологій, вдосконалення вже існуючих побудованих автоматизованих систем та розвиток власних інформаційних ресурсів. В результаті створено центральну базу даних електронних копій вантажних митних декларацій, автоматизовано процеси контролю доставки вантажів та митного оформлення, формування електронних копій вантажних митних декларацій здійснюється суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, впроваджено відомчу електронну пошту і транспортну мережу су-путникового зв'язку, розпочато побудову відомчої телекомунікаційної мережі та комплексної системи захисту інформації.

Сьогоднішній IV етап включає створення сучасних механізмів, які реалізують інформаційні технології митного оформлення та контролю за митною діяльністю.

Фактично створення та організація електронного інформаційного середовища в митній службі можливо представити як перехід від інформаційного сховища до інформаційно-довідкової системи, яка, в свою чергу, потребує перетворення в автоматизовану виконавчо-контрольну.

Наріжним каменем, на якому базується вищенаведена система, є «Електронна митниця», складовими елементами якої повинні бути такі підсистеми, як: електронне декларування; електронний документообіг; аналіз ризиків і керування ними; контроль за транзитом; єдина міжвідомча автоматизована система збору, збереження й обробки інформації, в тому числі

від різних відомств; автоматизоване здійснення усіх видів державного контролю; уніфікована база нормативних та довідкових документів, які використовуються в митних цілях; інформаційне забезпечення пост-аудиту та правоохоронної діяльності.

Тобто замість додатка до митних процедур вона повинна стати ядром, стрижнем не тільки митних технологій, але ще й інструментом керування та контролю митної діяльності, тобто головним механізмом забезпечення митної справи.

«Електронна митниця» – це багатофункціональна комплексна система, яка поєднує інформаційно-комунікативні технології та сукупність механізмів їх застосування і дає можливість підвищити якість митного регулювання та вдосконалити митне адміністрування з метою забезпечення митної безпеки України, шляхом [12]:

- технологічного забезпечення безперервного потоку, накопичення та обробки електронної інформації між митними адміністраціями держав, органами державної влади України і суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;

- впровадження новітніх сучасних електронних процедур митного контролю і оформлення та їх супроводження;

- створення та технічної підтримки організаційно-технічних систем для функціонування всеохоплюючих автоматизованих процедур оцінки якості виконання митної справи;

- інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності та контролю за переміщенням товарів.

Держави-члени ЄС прийняли рішення діяти в рамках структури «Електронної Європи» та затвердили Рішення Ради щодо простого та безпаперового середовища для митниці та торгівлі. ЄС розробив Багаторічний стратегічний план впровадження «Електронної митниці», яким пропонується [14]:

- об'єднати існуючі системи контролю за експортом, імпортом та транзитом в єдину систему;
- увести систему єдиного обліку торговців з реєстрацією тільки в одній державі;
- надати суб'єктам ЗЕД можливість використання місць єдиного електронного доступу для оформлення зовнішньоекономічних операцій;
- проводити усі фактичні перевірки товару в єдиний час в єдиному місці;
- забезпечити обмін електронною інформацією між усіма органами та суб'єктами, задіяним в зовнішньоекономічних операціях (у тому числі з 3-ми країнами). Митниця буде діяти для цих органів та агентів як єдине вікно;
- відбір товарів для митного догляду на прикордонних та внутрішніх пунктах митного оформлення (ПМО) проводити на основі автоматизованого аналізу ризиків;
- збір, повернення, звільнення від платежів здійснювати уповноваженим суб'єктом в місці, де він зареєстрований та де знаходяться його документи;
- уведення безпаперового середовища для митниці та торгівлі, подання митної декларації в електронному вигляді зі свого місця розташування, в незалежності від країни відправлення або ввозу товарів;
- проводити електронний обмін інформацією між митними пунктами пропуску на території усього ЄС, де вона необхідна для митних процедур.

У рішеннях Євросоюзу «Електронна митниця» є базою для створення «єдиного вікна», яке зобов'язані використовувати інші відомства, що задіяні у митній справі. Тому і на митні органи України також повинні бути покладені додаткові обов'язки з координації дій міністерств та відомств в цьому напрямку, затвердження яких необхідно відповідними рішеннями Уряду. Для реалізації зазначеного потрібно розробити та представити розширений детальний план переведення митної служби України на інформаційні технології, відмови від паперових технологій, введення контрольної системи, яка буде охоплювати усі сфери митної діяльності та стане базою для прийняття управлінських рішень.

Станом на 1 квартал 2010 року Державна митна служба України завершила технологічну підготовку для переходу у своїй роботі на безпаперові системи документообігу та презентувала проект «Електронна митниця».

Розробка проекту «Електронна митниця» (e-Customs) стартувала у 2005 році. За чотири роки – з 2005 по 2009 рік – у Держмитслужбі було створено технологічне підґрунтя для її функціонування: удосконалені відомча електронна пошта і телекомунікаційна мережа, введені в дію відповідні сервери та розроблена комплексна система захисту інформації. Законодавчою підставою для здійснення подальших кроків у цьому напрямі стало розпорядження Кабінету міністрів України від 17 вересня 2008 року «Про схвалення концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» [12].

Наступні етапи, розраховані на 2009–2013 роки, передбачають: удосконалення механізму електронного декларування; забезпечення взаємодії відомчої телекомунікаційної мережі з аналогічними мережами органів державної влади; адміністрування процесів, пов'язаних із впровадженням електронного підпису; забезпечення сумісності системи контролю за переміщенням вантажів з новою комп'ютеризованою транзитною системою ЄС; завершення створення системи аналізу ризиків; впровадження електронного документообігу у всій системі управління митним органами.

Система «Електронна митниця» є комплексною та багатофункціональною і об'єднає вже існуючі інформаційні системи контролю за експортом, імпортом і транзитом в єдину автоматизовану систему таким чином, щоб забезпечити обмін електронною інформацією між усіма органами та суб'єктами, задіяними в експортно-імпортних операціях. Вона об'єднає технологічне забезпечення безперервного потоку, накопичення та обробки електронної інформації між митними адміністраціями держав, органами державної влади України та суб'єктами ЗЕД.

Крім того, проект дозволить ввести в дію систему єдиного обліку торговців з реєстрацією тільки в одній державі, що надасть їм доступ до місць

єдиного електронного доступу для оформлення імпорتنих та експортних операцій, проводити усі фактичні перевірки товару в єдиний час в єдиному місці. Це означає введення безпаперового середовища для митниці та торгівлі, подання митної декларації в електронному вигляді зі свого дому або робочого місця в офісі компанії, незалежно від країни відправлення або ввезення товарів.

Щоб потрапити в перелік підприємств, що мають право користуватися електронною митницею, необхідно здійснити наступні кроки:

1. Ознайомитися із вимогами законодавства України, що встановлює основні організаційно-правові засади електронного документообігу (Закон України від 22.05.2003 № 851-IV [4]), а також визначає правовий статус електронного цифрового підпису та регулює відносини, що виникають при використанні електронного цифрового підпису (Закон України від 22.05.2003 852-IV [3]).

2. Ознайомитися з Порядком визначення підприємств, до товарів яких може застосовуватися процедура електронного декларування (наказ Держмитслужби від 08.08.2007 № 669 [32] та Порядком здійснення митного контролю й митного оформлення товарів, які декларуються з поданням вантажної митної декларації в електронному вигляді (наказ Держмитслужби від 26.09.2007 №800 [20]).

3. Звернутися в митницю за місцем акредитації стосовно включення в реєстр підприємств, до товарів яких може застосовуватися процедура електронного декларування.

4. Придбати у відповідних фірм-розробників спеціалізоване програмне забезпечення, яке дозволяє виготовляти електронні вантажні митні декларації (далі ЕВМД та інших електронних документів (далі ЕД) в форматі електронного декларування, Придбати в акредитованому центрі сертифікації ключів електронний ключ, яким буде здійснюватися електронний цифровий підпис документів.

Одним із головних елементів системи «Електронна митниця» є модуль декларанта, який повинен забезпечувати підготовку «електронних» митних

документів та передачу їх в автоматизовані системи митниць «Інспектор - 2006», а також ведення баз митної інформації по ЗЕД у декларанта.

Проведене дослідження запропонованих розробниками програмного забезпечення програмних комплексів декларанта показало, що одним із найбільш досконалим є програмний комплекс Dbridge (модуль системи «Електронна митниця у декларантів»).

Програмне забезпечення Diamond Bridge (DBridge) представляє собою інформаційно-аналітичний інструмент нового покоління для супроводження зовнішньоекономічної діяльності. Створений з урахуванням 10-річного досвіду розробників митно-брокерської програми Eugenia (DOS-версія), він являє собою втілення найкращих технологічних досягнень XXI століття в галузі інформаційних технологій [ ].

Переваги програми Dbridge:

- продуманий зовнішній вигляд програми є стандартним для програмного забезпечення в середовищі Microsoft Windows. Навіть при першому знайомстві з програмою її інтерфейс виявиться для вас знайомим та зрозумілим. Програма не перевантажена елементами управління, що робить її легкою для засвоєння новачками. Разом з тим, для професіоналів вона надає легкий доступ до широкого спектру додаткових можливостей;

- найбільш повна та всебічна перевірка ВМД за більш ніж 900 критеріями;

- масштабованість рішення досягається за рахунок використання в якості системи керування базами даних (СКБД) програмного забезпечення Microsoft SQL Server. Програма однаково швидко і стабільно працює для одного або кількох користувачів при використанні безкоштовної СКБД Microsoft SQL Server Express, так і для багатьох їх десятків, якщо встановлено Microsoft SQL Server Workgroup, Standard або Enterprise Edition;

- легкість установки та налагодження: в найпростішому варіанті установка програми займає кілька хвилин і не вимагає від користувача жодних дій, крім кількох кліків на кнопці «Далі» майстра установки. Програмою

підтримуються операційні системи Microsoft Windows 2000/XP/2003/Vista/2008 без будь-яких застережень;

- безпека використання: при необхідності адміністратор програми може надати доступ окремим користувачам на перегляд та модифікацію тих чи інших типів документів. З метою оптимізації адміністрування прав можуть бути створені профілі – набори повноважень;

- доступність інтеграції з іншим програмним забезпеченням (наприклад, бухгалтерського або управлінського обліку) досягається за рахунок використання при розробці програми таких промислових стандартів як Microsoft SQL Server та Microsoft .Net Framework. Розробники завжди готові надати консультації з питань системної інтеграції програми з іншими програмними засобами, що використовуються в організації.

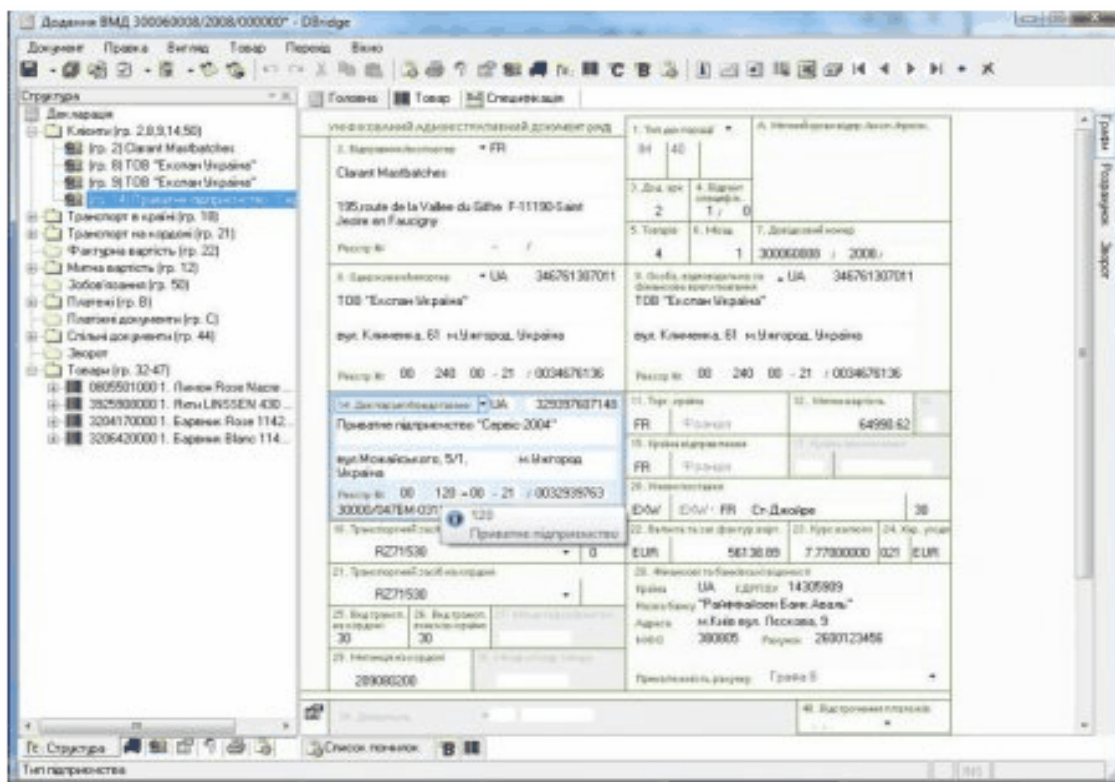

Рис.3.1. Програмне забезпечення Diamond Bridge (DBridge) – модуль роботи з вантажними митними деклараціями (ВМД)

На рис. 3.1. наведений screen-short програмного забезпечення Diamond Bridge (DBridge) – модуль роботи з вантажними митними деклараціями (ВМД): створення, розрахунок, перевірка, друк та вивід на митницю вантажних митних

деклараций (ВМД). При перевірці ВМД уже сьогодні використовується понад 900 критеріїв. Друк (в графічному та текстовому режимах) можливий для всіх типів принтерів.

На рис. 3.2. представлений screen-short програмного забезпечення Diamond Bridge (DBridge) – модуль роботи з інших документів, необхідних при митному оформленні – облікових карток, ДМВ, ПТП, листів про погодження, актів митного огляду, оформлень до 100 євро, транспортних накладних (CMR, CIM, UMBC, тощо).

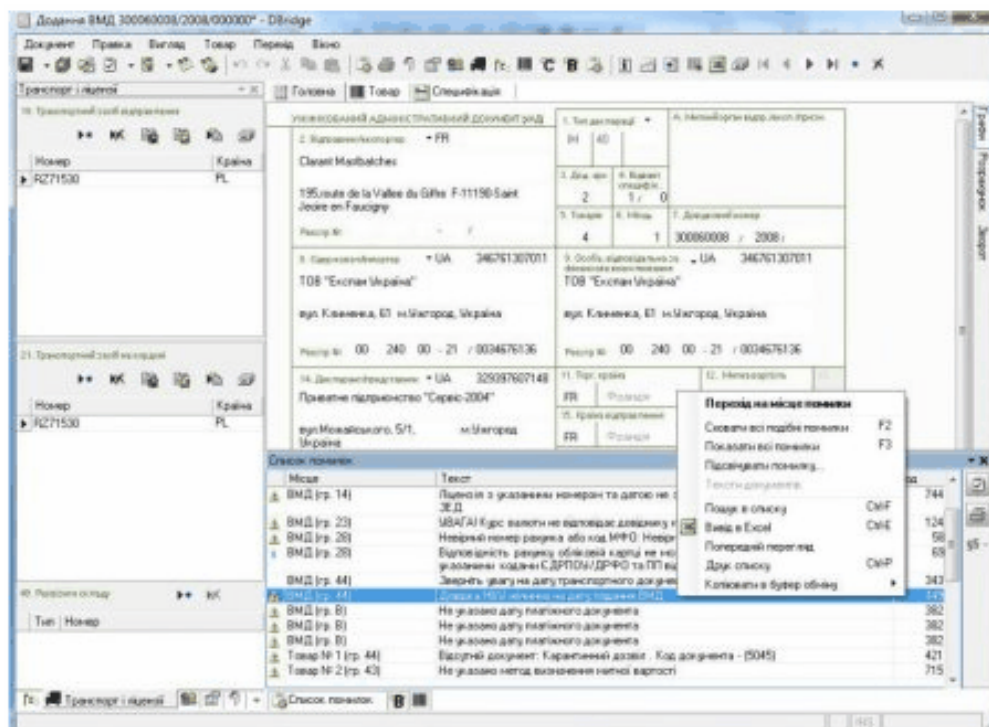

Рис. 3.2. Програмне забезпечення Diamond Bridge (DBridge) – модуль роботи з інших документів, необхідних при митному оформленні

На **рис. 3.5 -3.6** представлені screen-short інтегрованої система митного обліку: склади тимчасового зберігання, ліцензійні склади, тимчасовий ввіз/вивіз, і т.д. Створення ВМД з документів обліку та в зворотному напрямку. Передача з одного складу на інший. Гнучка система звітності про надходження, видачу, рух та наявність товарів на складі.

З 15 квітня 2009 року і дотепер в Держмитслужбі України продовжується дослідна експлуатація програмно-інформаційного комплексу (далі – ПІК) «Інс-

пектор-2006» в режимі опрацювання та оформлення електронного попереднього повідомлення (далі – ЕПП), електронної попередньої декларації (далі – ЕПД) та електронної вантажної митної декларації (далі – ЕВМД) при електронному декларуванні товарів.

Станом на 15.04.2012 статистичні дані щодо оформлення попереднього повідомлення, попередньої декларації у електронному вигляді (ЕПП та ЕПД відповідно) та електронної вантажної митної декларації (ЕВМД) показали, що:

- при оформленні попереднього повідомлення, попередньої декларації у електронному вигляді (ЕПП та ЕПД відповідно) та електронної вантажної митної декларації (ЕВМД) із Держмитслужбою України при використанні:

- ЕПП – постійно працюють від 10 до 16 підприємств, укладені угоди з 31 підприємствами;

- ЕПД – постійно працюють 7 підприємств у Київському регіоні та в зоні діяльності Миколаївської, Харківської, Ужгородської митниць та 1 підприємство епізодично (в зоні діяльності Київської регіональної митниці);

- ЕВМД – одне підприємство (ЗАТ «ПЛАСКЕ») працювало у режимі дослідної експлуатації з декларуванням товарів у митному режимі ТР80 (відповідно до вимог наказу Держмитслужби України від 06.10.09 №925 «Про реалізацію пілотного проекту «Взаємодія ЄАІС та NCTS у режимі транзит»).

Станом на 15.04.2012 за період з 15.04.2011 було опрацьовано [48]:

- 665 ЕПД;
- 2 ЕВМД (режим ТР80);
- близько 7000 ЕПП.

Для забезпечення процедур електронного декларування та на виконання наказу ДМСУ від 23.03.2009 №248 «Про виконання функцій ЦСК Регіональною інформаційною митницею Держмитслужби України» завершено процедуру реєстрації Центра сертифікації ключів «Регіональна інформаційна митниця» (на сайті Центрального засвідчувального органу – www.czo.gov.ua ЦСК ДМСУ «РІМ» зареєстровано під номером 10р рішенням ЦЗО від 31.03.2009 №1Р/05.09).

Уведено в дію сайт Центру сертифікації ключів (далі - ЦСК) Державної митної служби України (<http://ca.customs.gov.ua/>), на якому розміщено сертифікати власне ЦСК та сертифікати відкритих ключів користувачів - працівників митних органів, що приймають участь у дослідній експлуатації ПК «Інспектор-2006» при електронному декларуванні товарів.

Проводяться подальші роботи з проведення акредитації ЦСК Держмитслужби України відповідно до вимог чинного законодавства.

Ведуться роботи з поступового надання цифрових підписів працівникам митниць, у зоні діяльності яких є підприємства, що увійшли до «Реєстру підприємств, до товарів яких може застосовуватися процедура електронного декларування (Наказ Держмитслужби України від 08.08.2007 №669, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2007 за №967/14234)».

Станом на 26.04.2010 у Реєстрі налічується 38 підприємств (станом на 15.04.2009 – 19).

Для користувачів Держмитслужби України Реєстр розміщено на внутрішньому веб-сервері ЄАІС Держмитслужби (<https://172.20.21.130/>). В розділі «Суб'єкти ЗЕД» в підрозділі «Спеціалізовані реєстри» розміщено ПК «Реєстр підприємств, до товарів яких може застосовуватися процедура електронного декларування», який забезпечує ведення та перегляд цього Реєстру. Переглядати Реєстр може будь-який зареєстрований у ЄАІС Держмитслужби користувач.

Для користувачів мережі Інтернет Реєстр розміщено на сайті Держмитслужби України (<http://www.customs.gov.ua>) в розділі «Електронна митниця», де він постійно оновлюється по мірі внесення нових підприємств до Реєстру та /або їхнього видалення.

Таким чином Регіональна інформаційна митниця (далі - РІМ) практично завершила створення передумов, необхідних для інтенсивного впровадження технології використання процедур електронного декларування при митному оформленні ЄВМД в режимах «транзит» та «експорт».

У зв'язку із накопиченням певного досвіду роботи з ЕПД та у відповідь на численні зверненнями митниць та безпосередньо суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності надсилаємо уточнені та доповнені інструктивно-методичні матеріали з проведення підготовчих заходів та подальшої експлуатації ПК «Інспектор-2006» в режимі опрацювання та оформлення ЕПД, отриманих від суб'єктів ЗЕД, декларантів (брокерів).

Уточнений та доповнений порядок, що додається, у порівнянні з попередньою редакцією (Ліст РІМ від 14.05.2009 № 31/19-15-2133-ЕП) містить уточнені та додаткові вимоги до суб'єкта ЗЕД, щодо проведення підготовчих заходів для оформлення ЕПД та порядку взаємодії з РІМ, митним органом при опрацюванні ЕПД, додаткові посилання на нормативні документи, деякі практичні рекомендації організаційно-технічного характеру, а також деякі організаційно-технічні обмеження з огляду на набутий досвід роботи з ЕПД; а також уточнені та додаткові вимоги до митного органу, що взаємодіє з суб'єктом ЗЕД при оформленні ЕПД.

Інструктивно-методичні матеріали розроблені на підставі:

- постанов Кабінету міністрів України:

а) від 13 липня 2004 р. №903 «Про затвердження Порядку акредитації центру сертифікації ключів» (із змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2006 року №1700);

б) від 28 жовтня 2004 р. №1452 «Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності» (із змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2006 року №1700);

- чинних наказів ДМСУ, а саме:

а) від 08.08.2007 №669 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2007 за №967/14234) «Про затвердження Порядку визначення підприємств, до товарів яких може застосовуватися процедура електронного декларування»;

б) від 26.09.2007 №800 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 11.10.2007 за № 1166/14433) «Про затвердження Порядку здійснення митного контролю й митного оформлення товарів, які декларуються з поданням вантажної митної декларації в електронному вигляді» в редакції наказу від 21.07.08 №796 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 13 серпня 2008 р. за №747/15438) «Про внесення змін до деяких наказів Держмитслужби України»;

в) від 06.12.07 №1028 «Про затвердження Примірної форми договору про застосування вантажної митної декларації в електронному вигляді»;

г) від 24.03.08 №260 «Про затвердження Примірної форми договору», яким затверджено Примірну форму договору про надання посадовим особам митних органів права безперешкодного доступу до фінансових і банківських документів підприємства, що стосуються переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, після закінчення митних процедур і пропуску товарів і транспортних засобів через митний кордон України, що укладається між підприємством, до товарів якого може застосовуватися процедура електронного декларування, та Державною митною службою України;

г) від 21.07.08 №796 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 13 серпня 2008 р. за №747/15438) «Про внесення змін до деяких наказів Держмитслужби України», зокрема, до наказу Держмитслужби України від 26.09.2007 №800 «Про затвердження Порядку здійснення митного контролю й митного оформлення товарів, які декларуються з поданням вантажної митної декларації в електронному вигляді», zareєстрованого в Міністерстві юстиції України 11.10.2007 за №1166/14433;

д) від 12.03.2009 №220 «Про затвердження специфікацій форматів електронних повідомлень».

Таким чином, система «Електронна митниця» є комплексною та багатофункціональною і об'єднає вже існуючі інформаційні системи контролю за експортом, імпортом і транзитом в єдину автоматизовану систему таким

чином, щоб забезпечити обмін електронною інформацією між усіма органами та суб'єктами, задіяними в експортно-імпортних операціях. Вона об'єднає технологічне забезпечення безперервного потоку, накопичення та обробки електронної інформації між митними адміністраціями держав, органами державної влади України та суб'єктами ЗЕД.

Крім того, проект дозволить ввести в дію систему єдиного обліку торговців з реєстрацією тільки в одній державі, що надасть їм доступ до місць єдиного електронного доступу для оформлення імпортних та експортних операцій.

Висновки до розділу 3

1. Система митних органів в незалежній Україні була утворена майже два десятки років тому насамперед для здійснення функцій, пов'язаних із примусовим забезпеченням дотримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності правил переміщення предметів через митний кордон нашої держави. Загальновідомо, що в умовах проведення економічної реформи діяльність органів управління, орієнтованих на застосування тільки примусових заходів, визнається недоцільною, такою, що не відповідає вимогам часу й не задовольняє у повній мірі потреби громадян.

2. Нині посилюється вплив міжнародних організацій на діяльність митних органів нашої держави (зокрема, у сферах міжнародної торгівлі і митної справи). Це обумовлене тим, що Україна офіційно стала членом Світової організації торгівлі (СОТ), а до того набула членства у Всесвітній митній організації (ВМО). Такий намір, є виправданим, оскільки його реалізація дозволить, по-перше, вирішити суттєві проблеми, які постають перед Україною як державою, що орієнтована на здійснення експортних операцій, та, по-друге, у найкоротші строки удосконалити національне законодавство з питань митної справи шляхом приведення його у відповідність із міжнародними стандартами.

3. У перебігу інтеграції в міжнародне співтовариство Україна не може не враховувати тенденцій, які спостерігаються у сферах міжнародної торгівлі й

митної справи: а) зростають обсяги міжнародної торгівлі та поступово ліквідуються торгівельні бар'єри; б) підвищується увага до імпорту з метою захисту здоров'я і безпеки населення, охорони навколишнього природного середовища; в) митна служба відіграє особливу роль у процесі боротьби з різноманітними правопорушеннями; г) активно запроваджується принцип вибірковості митного контролю; д) покращується інформаційне забезпечення в сфері митної діяльності на базі високопродуктивних інформаційних систем і єдиних стандартів обміну даних тощо.

Наявність таких тенденцій за висновками ВМО вимагає від урядів більшості країн світу належним чином фінансувати митні органи, забезпечувати належну підготовку службовців цих органів, зокрема, по питаннях застосування міжнародного законодавства, а також постійно удосконалювати процедури здійснення митного контролю.

4. Виникнення нових інформаційних технологій, сучасних видів транспорту і зв'язку, а також лібералізація зовнішньої торгівлі суттєво вплинули на умови роботи митних органів в багатьох країнах, а тому переосмислення поглядів на спрямованість митної політики і пов'язана з цим модернізація митних систем стали необхідними умовами подальшого існування ефективної митної служби.

5. Сьогодні Державна митна служба України завершила технологічну підготовку для переходу у своїй роботі на безпаперові системи документообігу та презентувала проект «Електронна митниця». Наступні етапи передбачають: удосконалення механізму електронного декларування; забезпечення взаємодії відомчої телекомунікаційної мережі з аналогічними мережами органів державної влади; адміністрування процесів, пов'язаних із впровадженням електронного підпису; забезпечення сумісності системи контролю за переміщенням вантажів з новою комп'ютеризованою транзитною системою ЄС; завершення створення системи аналізу ризиків; впровадження електронного документообігу у всій системі управління митними органами.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Митні органи, беручи участь у формуванні митної політики держави та безпосередньо її реалізуючи, здійснюють різносторонню діяльність, якій властиві певні особливості. Безумовно, діяльність митних органів – це державно-владна діяльність, яка спрямована на реалізацію функцій держави у сфері митно-правового регулювання суспільних відносин.

2. Для митних органів є характерними:

– єдність мети діяльності – здійснення єдиної митної політики;

– єдність завдань – ефективне використання всіх інструментів митного оформлення та контролю для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності та обміну, захисту національного ринку;

– єдність функцій – участь у розробці та реалізації митної політики, забезпечення дотримання законності в межах наділеної їм компетенції щодо захисту економічних інтересів України, стягнення І мита та інших платежів, боротьба з контрабандою.

3. Головна мета діяльності митних органів, як і будь-яких органів виконавчої влади – це найбільш повне та адекватне задоволення всіх суспільно значущих потреб громадськості так званого «публічного» характеру через усебічне забезпечення пріоритету прав та законних інтересів людини.

4. Функції митних органів – це результат поділу змісту їх діяльності на відносно однорідні, взаємопов'язані напрямки впливу. Вони є втіленням призначення цього різновиду органу виконавчої влади. всі функції, здійснювані митними органами, залежно від змісту, характеру та обсягу впливу можна поділити на загальні та специфічні. У загальних функціях митних органів безпосередньо відбивається владно-організуюча сутність управління, вони відповідають найбільш загальній меті діяльності керівного суб'єкта. До таких функцій належить: прогнозування, планування, організація, розпорядництво, керування, регулювання, контроль, координація, облік та інформування.

Специфічні функції митних органів віддзеркалюють особливий зміст окремих впливів, обумовлених специфікою правовідносин у царині митної діяльності.

5. Під формою діяльності митних органів можна мати на увазі об'єктивно відображену, відмінну за своїм набором структурних елементів і стадій діяльність митних органів щодо раціонального та ефективного виконання покладених на них завдань і функцій.

6. За 2012 рік Державною митною службою України забезпечено перерахування до Державного бюджету у сумі 27,7 млрд. грн., що складає 104% виконання встановленого показника. Основні фактори, що вплинули на надходження платежів до Держбюджету, це збільшення експорту товарів та послуг на 24% в порівнянні з 2010 роком; збільшення обсягів імпорту товарів та послуг на 19,7 % та збільшення обсягів імпорту на 10% в порівнянні з 2010 роком.

7. Свій вплив на виконання завдань зробило і збільшення кількості кваліфікаційних рішень зі зміною коду товарів, що вплинули на збільшення митних платежів та збільшення випадків коригування митної вартості товарів. Особливу увагу митні органи України приділяють боротьбі з контрабандою і порушеннями митних правил. Протягом 2012 року митними органами України порушено 164 кримінальні справи про контрабанду на суму 28,8 млн. грн., в яких реально вилучено предмети правопорушень на суму 1,9 млн. грн. Протягом аналогічного періоду 2011 року порушено 336 справ на суму 437,6 млн. грн., в яких реально вилучено предмети правопорушень на суму 130,3 млн. грн.

8. Протягом січня-жовтня 2012 року митними органами порушено 20 376 справ про порушення митних правил на суму 1,85 млрд. грн., в аналогічному періоді 2011 року відповідно 23 780 справ на 1,92 млрд. грн. З них 13 704 справи, в яких реально вилучено предмети правопорушень на суму 675,6 млн. грн., відповідно 16 966 справ на суму 1,2 млрд. грн. у січні-жовтні 2011 року.

9. Станом на 1 грудня 2012 року загальна кількість учасників ЗЕД, що перебувають на обліку в митних органах України становить 85,8 тис., з них

зовнішньоторговельні операції здійснювали 34,0 тис. учасників. Кількість митних органів, що здійснюють митний контроль та оформлення товарів – 27.

10. Додаткові надходження до бюджету за рахунок прийняття митними органами України класифікаційних рішень, за 2012 рік складають 44,5 млн. грн. (збільшення на 46,4% порівняно з 2011 роком). Класифікаційними підрозділами митних органів України прийнято 3647 класифікаційних рішень. За їх результатами класифіковано 5350 товарів. Одним з головних напрямків класифікаційної роботи є перевірка правильності класифікації товарів після митного оформлення. Зокрема, додаткові надходження до бюджету від контролю класифікації товарів на етапі після митного оформлення складають майже 10,5 млн. грн. Всього, за результатами даних заходів, у 2012 році забезпечено донарахування митних платежів у сумі 55 млн. грн., що на 77,4% більше показника 2011 року (31 млн. грн.).

11. Система митних органів в незалежній Україні була утворена майже два десятиліття тому насамперед для здійснення функцій, пов'язаних із примусовим забезпеченням дотримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності правил переміщення предметів через митний кордон нашої держави. Загальновідомо, що в умовах проведення економічної реформи діяльність органів управління, орієнтованих на застосування тільки примусових заходів, визнається недоцільною, такою, що не відповідає вимогам часу й не задовольняє у повній мірі потреби громадян.

12. Нині посилюється вплив міжнародних організацій на діяльність митних органів нашої держави (зокрема, у сферах міжнародної торгівлі і митної справи). Це обумовлене тим, що Україна офіційно стала членом Світової організації торгівлі (СОТ), а до того набула членства у Всесвітній митній організації (ВМО). Такий намір, є виправданим, оскільки його реалізація дозволить, по-перше, вирішити суттєві проблеми, які постають перед Україною як державою, що орієнтована на здійснення експортних операцій, та, по-друге, у найкоротші строки удосконалити національне законодавство з питань митної справи шляхом приведення його у відповідність із міжнародними стандартами.

13. У перебігу інтеграції в міжнародне співтовариство Україна не може не враховувати тенденцій, які спостерігаються у сферах міжнародної торгівлі й митної справи: а) зростають обсяги міжнародної торгівлі та поступово ліквідуються торгівельні бар'єри; б) підвищується увага до імпорту з метою захисту здоров'я і безпеки населення, охорони навколишнього природного середовища; в) митна служба відіграє особливу роль у процесі боротьби з різноманітними правопорушеннями; г) активно запроваджується принцип вибірковості митного контролю; д) покращується інформаційне забезпечення в сфері митної діяльності на базі високопродуктивних інформаційних систем і єдиних стандартів обміну даних тощо. Наявність таких тенденцій за висновками ВМО вимагає від урядів більшості країн світу належним чином фінансувати митні органи, забезпечувати належну підготовку службовців цих органів, зокрема, по питаннях застосування міжнародного законодавства, а також постійно удосконалювати процедури здійснення митного контролю.

14. Виникнення нових інформаційних технологій, сучасних видів транспорту і зв'язку, а також лібералізація зовнішньої торгівлі суттєво вплинули на умови роботи митних органів в багатьох країнах, а тому переосмислення поглядів на спрямованість митної політики і пов'язана з цим модернізація митних систем стали необхідними умовами подальшого існування ефективної митної служби.

15. Сьогодні Державна митна служба України завершила технологічну підготовку для переходу у своїй роботі на безпаперові системи документообігу та презентувала проект «Електронна митниця». Наступні етапи передбачають: удосконалення механізму електронного декларування; забезпечення взаємодії відомчої телекомунікаційної мережі з аналогічними мережами органів державної влади; адміністрування процесів, пов'язаних із впровадженням електронного підпису; забезпечення сумісності системи контролю за переміщенням вантажів з новою комп'ютеризованою транзитною системою ЄС; завершення створення системи аналізу ризиків; впровадження електронного документообігу у всій системі управління митним органами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митний Кодекс України від 11 липня 2002 року N 92-IV //Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України станом від 4 червня 2009 року N 1451-VI, ОВУ, 2009 р., N 49, ст. 1645
2. Закон України “ Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991року N 959-XII /Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України станом від 4 лютого 2009 року N 923-VI
3. Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22 травня 2003 року N 852-IV // Із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 15 січня 2009 року N 879-VI
4. Закон України «Про електронні документи та електронний документо-обіг» від 22 травня 2003 року N 851-IV // Із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 31 травня 2005 року N 2599-IV
5. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про Державний бюджет України на 2009 рік» від 26 грудня 2008 рокуN 835-VI // Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України станом від 17 березня 2009 року N 1131-VI – <http://www.liga-zakon.net> - Комп’ютерна законодавчо-довідкова система законодавства України “Ліга-закон”, 2010
6. Закон України “ Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України ” від 28 грудня 2007 року № 107-VI // Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України станом від 12 грудня 2008 року N 659-VI– <http://www.liga-zakon.net> - Комп’ютерна законодавчо-довідкова система законодавства України “Ліга-закон”, 2010
7. Закон України “ Про Державний бюджет України на 2007 рік” від 19 грудня 2006 року № 489-V // Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України станом від 1 червня 2007 року № 1119-V – <http://www.liga-zakon.net> - Комп’ютерна законодавчо-довідкова система законодавства України “Ліга-закон”, 2010

8. Указ Президента України «Про Державну митну службу України» в редакції Указу N 216/98 від 23.03.98 // Із змінами, внесеними згідно з Указами Президента станом від 30.03.2006 N 272/2006

9. Указ Президента України «Питання Державної митної служби України» від 24 серпня 2000 року N 1022/2000 // Із змінами, внесеними згідно з Указами Президента станом від 05.03.2004 N 280/2004

10. Про бюджетну класифікацію та її запровадження // Міністерство фінансів України, наказ від 27 грудня 2001 року № 604 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказами Міністерства фінансів України станом від 24 грудня 2009 року N 1511) – <http://www.liga-zakon.net> - Комп'ютерна законодавчо-довідкова система законодавства України “Ліга-закон”, 2010

11. Про затвердження Положення про Державну митну службу України // Постанова КМУ від 18 липня 2007 р. N 940 (Із змінами і доповненнями, внесеними постановами Кабінету Міністрів України станом від 23 липня 2008 року N 664)

12. Про схвалення Концепції створення багатофункціональної комплексної системи "Електронна митниця" // Розпорядження КМУ від 17 вересня 2008 р. N 1236-р

13. Міжнародною конвенцією про спрощення і гармонізацію митних процедур, укладеною 18 травня 1973 р. у м. Кіото, яка діє у зміненій редакції відповідно до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, вчиненого 26 червня 1999 р. в м. Брюсселі

14. Регламент (ЄС) № 450/2008 Європейського Парламенту та Ради від 23 квітня 2008 року про встановлення Митного кодексу Співтовариства (Модернізованого Митного кодексу) 15. Регламент Державної митної служби України // Наказ Державної митної служби України від 22 жовтня 2007 р. N 879

16. Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП)* * Набула чинності 20 березня 1978 р., для України - 8 грудня 1982 р.

17. Міжнародна торгівельна палата - "ІНКОТЕРМС - Офіційні правила тлумачення торговельних термінів" (редакція 2000 року) - Видання МТП N 560, Введені в дію з 01.01.2000 р. // "Урядовий кур'єр", N 63, 3 квітня 2000 р., "Урядовий кур'єр", N 68, 10 квітня 2002 р.

18. Про затвердження Положення про вантажну митну декларацію // Постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 1997 р. N 574 (Із змінами і доповненнями, внесеними постановами Кабінету Міністрів України станом від 2 березня 2010 року N 212)

19. Перелік документів, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України // Постанова Кабінету Міністрів України від 01 лютого 2006 р. № 80

20. Про митний контроль та митне оформлення товарів, які декларуються з поданням вантажної митної декларації та документів контролю за переміщенням товарів у електронному вигляді//Наказ Державної митної служби України від 26 вересня 2007 року N 800 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державної митної служби України від 21 липня 2008 року N 796)

Про основні засади діяльності Держмитслужби у 2010 році // Державна митна служба України, наказ від 17 лютого 2010 року N 119

22. Про затвердження Порядку визначення підприємств-резидентів, до товарів і транспортних засобів яких може встановлюватися спрощений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення // Наказ Державної митної служби України від 10 серпня 2009 року N 736

23. Про затвердження Примірної структури регіональної митниці, митниці та Вимог до штатної структури регіональної митниці, митниці // ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ, НАКАЗ від 29 квітня 2010 року N

424 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державної митної служби України від 5 травня 2010 року N 432)

24. Про затвердження Примірною положення про відділ контролю за переміщенням товарів регіональної митниці, митниці // ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ, НАКАЗ від 30 листопада 2006 року N 1071 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державної митної служби України від 6 травня 2010 року N 442) - Інформаційно-аналітичний центр «ЛІГА», 1991 – 2010

25. Про затвердження Примірною положення про відділ інформаційної роботи та митної статистики регіональної митниці, митниці // ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ, НАКАЗ від 6 червня 2005 року N 487 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказами Державної митної служби України станом від 5 травня 2010 року N 434)

26. Про затвердження Примірною положення про підрозділ митного оформлення регіональної митниці, митниці // ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ, НАКАЗ від 18 липня 2008 року N 794 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державної митної служби України від 5 травня 2010 року N 439)

27. Про затвердження Примірною положення про підрозділ організації митного контролю регіональної митниці, митниці // ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ, НАКАЗ від 1 червня 2009 року N 516 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державної митної служби України від 5 травня 2010 року N 439)

28. Про митний контроль та митне оформлення товарів, які декларуються з поданням вантажної митної декларації та документів контролю за переміщенням товарів у електронному вигляді // Наказ Державної митної служби України від 26 вересня 2007 року N 800 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державної митної служби України від 21 липня 2008 року N 796)

29. Про затвердження Примірної форми договору про застосування електронної вантажної митної декларації // ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ, НАКАЗ від 6 грудня 2007 року N 1028 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державної митної служби України від 5 травня 2010 року N 435)

30. Про затвердження Класифікатора митних органів та їх структурних підрозділів, спеціалізованих митних установ та організацій // ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ, НАКАЗ від 26 квітня 2006 року N 335 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказами Державної митної служби України станом від 30 квітня 2010 року N 430)

31. Про затвердження Критеріїв оцінки підприємств-резидентів, щодо товарів яких може встановлюватися спрощений порядок застосування процедур митного оформлення // Наказ Державної митної служби України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державної податкової адміністрації України від 11 серпня 2004 року N 590/296/468

32. Про затвердження Порядку визначення підприємств, до товарів яких може застосовуватися процедура електронного декларування // Наказ Державної митної служби України від 8 серпня 2007 року N 669 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державної митної служби України від 21 липня 2008 року N 796)

33. Про створення митного органу і визначення зон діяльності Київської регіональної та Київської обласної митниць // Державна митна служба України, наказ від 10 вересня 2008 року N 991 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказами Державної митної служби України станом від 14 жовтня 2009 року N 959)

34. Про затвердження Порядку здійснення митного контролю й митного оформлення товарів із застосуванням вантажної митної декларації // Наказ Державної митної служби України від 20 квітня 2005 року N 314 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказами Державної митної служби України станом від 25 квітня 2006 року N 322)

35. Про затвердження Інструкції про порядок заповнення вантажної митної декларації // Наказ Державної митної служби України від 9 липня 1997 року N 307 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказами Державної митної служби України станом від 16 грудня 2008 року N 1414)

36. Порядок реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП // Наказ Державної митної служби України від 21 листопада 2001 року N 755 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказами Державної митної служби України станом від 5 січня 2005 року N 3)

37. Порядок взаємодії митниць і залізниць України при переміщенні через митний кордон товарів та інших предметів у вантажних залізничних поїздах // Наказ Державної митної служби України, Міністерства транспорту України від 30 березня 2001 року N 231/174 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державної митної служби України, Міністерства транспорту України від 28 травня 2004 року N 399/442)

38. Елиферов В. Г., Репин В. В. Бизнес-процессы: Регламентация и управление. - М.: Инфра-М, 2005. — 319 с. (Учебники для программы MBA)

39. Каленський М.М., Войцещук А.Д., Бережнюк І.Г. Митна вартість імпортованих товарів: Монографія – К.: Мануфактура, 2005. – 224с.

40. Кунєв Ю.Д., доцент кафедри АМСУ – Процесна складова системно-правової моделі митної діяльності // Митна справа: науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньої економічної діяльності/Гол. ред. С.В. Ківалов. - 2009. - №6(66) жовтень-грудень . – стор.58 -65

41. Митна справа: Навч. посіб.: В 3т. / За ред. А.Д. Войцещука. – К.: Мануфактура, 2006. Навчальне видання "Митна справа"

42. Основи митної справи: Навч. посіб./ За ред. П.В. Пашка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, КОО, 2002. – 318 с.:іл.

43. Роб Дэвис и Эрик Брабендер «BPM для начинающих. Моделирование бизнеса с ARIS Design Platform». – М.: IDS Scheer Россия(Пер. с англ.), 2008. — 436 с.

44. Романенко Г.В., начальник Київської регіональної митниці – Служба в митних органах України як вид спеціалізованої державної служби: принципи правового та морально-етичного характеру // Митна справа: науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньо економічної діяльності/Гол. ред. С.В. Ківалов. - 2010. - №2(68) березень-квітень . – стор.11 - 15

45. Скомаровський В.В. Про організацію роботи митних органів за принципом "єдиного вікна" // Державна митна служба України, Лист від 11.05.2005 р. N 11/1-9/5166, "Митний брокер", N 5, травень, 2005 р.

46. Тези лекцій з основ митної справи / За ред. О.Т. Корнійчука, І.Г. Бережнюка, М.М. Іванюка. – Хмельницький: Поділля, 1996. – 344с

47. Шершун А.А., Нездоровін В.П., Миропольська О.В. Основи митного законодавства в Україні: Навч.-метод. посіб. – К.: ТП Пресс, 2004. – 416с.

48. <http://www.customs.gov.ua> - Офіційний сайт Державної митної служби України, 2010

49. <http://www.ukrstat.gov.ua> - Офіційний сайт державного комітету статистики України, 2010

50. Smart, P.A, Maddern, H. & Maull, R. S. (2008) Understanding Business Process Management: implications for theory and practice, British Journal of Management, on line 2008

51. Wil van der Aalst, Kees van Hee: Workflow Management: Models, Methods, and Systems, B&T, 2006, ISBN 0-262-72046-9